सुनिलस्मृति गाउँपालिका, रोल्पा

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८०

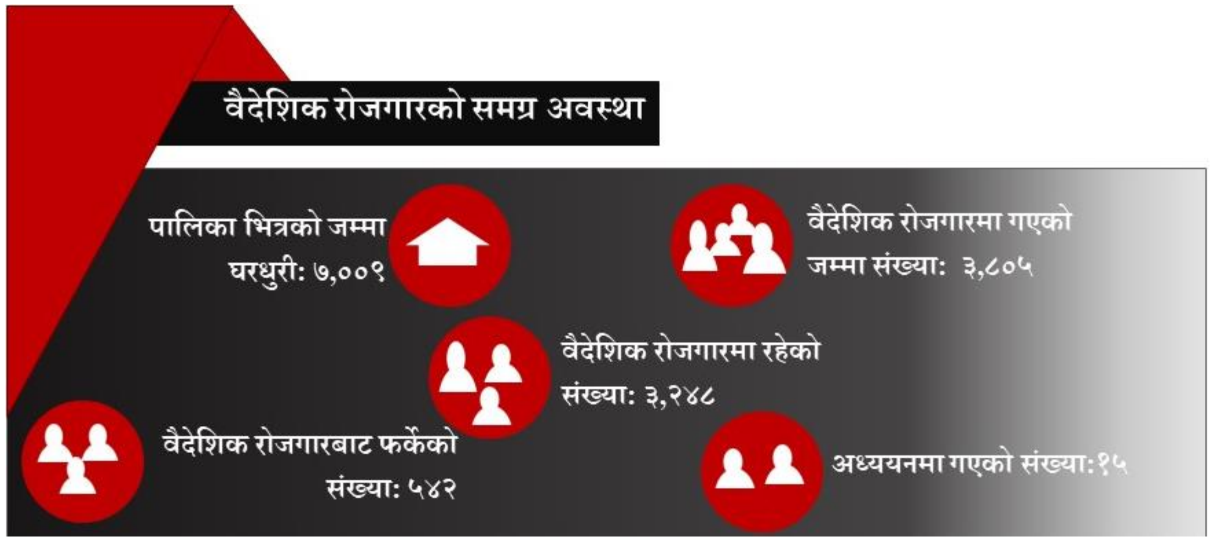

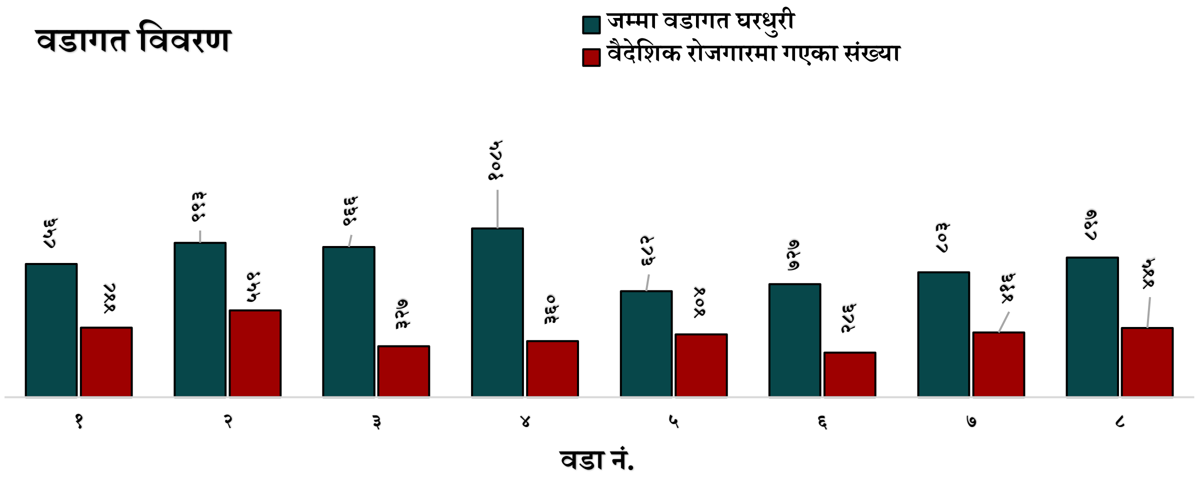

सुनिलस्मृति गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, सुलिचौर, रोल्पा

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प्राक्कथन

नेपाल संघीयतामा प्रवेश गरे सँगै नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चितता गरेको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका बिषयमा कानुन बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । सुनिलस्मृति गाउँपालिका को वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनावद्ध ढंगले अगाडी बढाउन वस्तुगत विवरण अति आवश्यक हुन्छ । यस्ता पक्षलाई मध्यनजर गर्दै यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पुर्ण पक्षको सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुगि सरोकारवालाहरुलाई सम्वन्धित क्षेत्रको विषयमा सु-सुचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

यस सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत विवरण संकलन गरी यस क्षेत्रको अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र २०८०"** तयार गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले वैदेशिक रोजगारलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभुति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिएको छ । साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रम शक्तिको तथ्यांक संकलन, रोजगार सुचना केन्द्र सञ्चालन तथा सूचना प्रवाह, सीप तालिम, वित्तिय साक्षरता, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकिकरण लगायत वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा आधारभुत सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । उक्त जिम्मेवारीलाई वार्षिक, आवधिक तथा रणनैतिक योजनाहरुमा समावेश गरी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न वा यस क्षेत्रको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि वैदेशिक रोजगार सम्वन्धि आधारभुत तथ्यहरुको आवश्यकता पर्दछ । यस पार्श्व चित्र मार्फत सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको प्रवृति, प्राप्त विप्रेषण, सोको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यांकहरु उपलब्ध भएका छन । जस्ले गर्दा यस क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक गतिविधिहरुको योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा महत्वपुर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा लिएको छु ।

यस पार्श्व चित्र तयार गर्न, यसको आवश्यकताको वारेमा महशुस गराई प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने नेपाल सरकार र स्वीस सरकारको द्वीपक्षीय सम्झौतामा आधारित सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाल, वैदेशिक रोजगार बोर्डको सचिवालयलाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्दछु । प्रस्तुत पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै धेरै त्रुटि होलान्, यहाँहरुको अमुल्य सुझाव प्राप्त भए आगामी दिनमा मार्ग दर्शन हुने छ ।
अन्तमा यो पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध गराउनु हुने सम्पुर्ण सुनिलस्मृति गाउँपालिका बासी, वार्ड अध्यक्ष ज्यूहरु, सदस्य ज्यूहरु, जानिफकार व्यक्तिहरु, सत्य तथ्य सूचना लिने जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने गणकहरु र सुनिलस्मृति गाउँपालिकामा कार्यरत सम्वन्धित सम्पुर्ण कर्मचारीहरु प्रति गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

मणिराम बुढाथोकी
अध्यक्ष
सुनिलस्मृति गाउँपालिका, रोल्पा,
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

विषेश धन्यवाद !

हामी जनप्रतिनीधीहरु निर्वाचित भएर आईसकेपछि गाउँपालिकाको चौतर्फी विकास कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने विषय नै प्रमुख रहेको छ । विगतकामा भएका सकारात्मक अभ्यासहरुलाई अवलम्वन गर्दै यस गाउँपालिकाको समग्र विकासमा अवरोध सृजना गर्ने प्रवृति तथा अभ्यासहरुलाई फरक ढंगले अघि बढ्ने संकल्पक र विश्वास लिएका छौ । छरिएर रहेको भुगोल तथा फरक प्रकृतिको भुगोलका कारण पनि एउटै प्रकारको सोंच तथा योजनाले विकास सम्भव छैन । भौतिक विकासलाई मात्र विकास भनिने परम्परागत सोचलाई परिमार्जन गरि भौतिक विकासका साथसाथै सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक तथा मानवीय विकास पनि आजको आवश्यकता रहेको छ । यस गाउँपालिकाको ८ वटै वडाका सम्पूर्ण वस्ती तथा समुदायको समुचित विकासको जिम्मेवारी गाउँपालिका को काँधमा आएको छ ।

समग्र देशको आर्थिक विकासमा बिप्रेषणले महत्वपुर्ण भुमिका खेलेको छ । त्यसैले वैदेशिक रोजगारीवाट प्राप्त बिप्रेषणले सुनिलस्मृति गाउँपालिका को चौतर्फी विकासमा पनि महत्वपुर्ण भुमिका खेलेको छ । तसर्थ समग्र वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित वनाउन सत्य तथ्य सुचनाको आवश्कता पर्दछ । वैदेशिक रोजगार सम्वन्धि सूचना नभएकोले सत्य तथ्य सुचनाको आवश्यकता महशूस गरि यस क्षेत्रको आवश्यकता र पहिचानमा आधारित विकास हुन सक्छ भन्ने उद्देश्य राखेर गाउँपालिकाले आप्रवासन पार्श्व चित्र बनाउने कार्यलाई अघी वढाएको हो । विभिन्न समस्या तथा चुनौतीका वावजुद लामो समयको प्रयास पछि वैदेशिक रोजगारको वस्तुस्थिति सम्वन्धि गाउँपालिका को आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० तयार भएको छ । यस गाउँपालिका को वैदेशिक रोजगारीमा रहेका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, वैदेशीक रोजगारीवाट फर्केर आएका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, विप्रेषणको प्रयोगको अवस्थाका साथै वैदेशिक रोजगारसँग सम्वन्धित समस्या समेत समावेश गरिएको छ ।

सर्वप्रथम आप्रवासन पार्श्व चित्र तयारीमा प्राविधिक सहयोग गर्ने सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाल, वैदेशिक रोजगार बोर्डको सचिवालयलाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी सुनिलस्मृति गाउँपालिकाका वडा अध्यक्षहरु, सम्वन्धित कर्मचारीहरु, सत्य तथ्य सुचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गणकहरु, समय समयमा आवश्यक सल्लाह सुझाव दिने सवै क्षेत्रका महानुभावहरुलाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० का आधारमा गाउँपालिकाले प्रस्तुत गर्ने योजनाहरुमा वैदेशिक रोजगारसँग सम्वन्धित सवाललाई सम्वोधन हुने विश्वास लिएको छु । आगामी दिनमा व्यक्तिहरुलाई स्वदेशमा रोजगारी गर्ने वातावरण सहज हुने विश्वास लिंदै वैदेशिक रोजगारीमा जाने नै भए सही सुचना, सीप सिकेर मात्र सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित कार्य वातावरण मिल्ने अपेक्षा लिएको छु ।

मिना थापा
उपाध्यक्ष
सुनिलस्मृति गाउँपालिका रोल्पा,
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मन्तव्य

मुलुक संघीय संरचना अनुसार अगाडी वढीरहेको सन्दर्भमा सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले स्थानीय सरकारको रुपमा आफ्नो गाउँपालिका को वस्तुगत विवरण सहितको आप्रवासन पार्श्व चित्र तयार गर्न लागेकोमा हामी अत्यन्त हर्षित छौ । यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० मा गाउँपालिका को वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्थालाई सात खण्डमा विभाजन गरी तयार गरिएको छ । यस पार्श्व चित्रले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन गाउँपालिकको वार्षिक तथा आवधिक नीति तथा योजना निर्माणमा ठोस टेवा पुर्याउने अपेक्षा गरेको छु । साथै यस सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको वारेमा चासो तथा जानकारी राख्ने जो कोहीलाई पनि यो पार्श्व चित्र उपयोगी हुने कुरा निर्विवाद छ । वैदेशिक रोजगारीको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी एवं अनुसन्धानकर्ताहरुका लागि पथप्रदर्शक ठहरिने कुरामा विश्वस्त छु ।

अन्तमा, यो आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० तयार गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने सामी/हेल्भेटास नेपाल, वैदेशिक रोजगार बोर्ड सचिवालय, घरधुरी सर्वेक्षणमा खटिएका गणकहरु, सहयोग र समन्वय गर्ने गराउने यस सुनिलस्मृति गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सम्वन्धित वडा अध्यक्षहरु तथा जनप्रतिनीधिहरु लगायत सुनिलस्मृति गाउँपालिकाका सम्पुर्ण कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

दिनेश पौडेल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सुनिलस्मृति गाउँपालिका ,रोल्पा,
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

संरक्षक

श्री मणिराम बुढाथोकी

अध्यक्ष

श्री मिना थापा

उपाध्यक्ष

प्रमुख सम्पादक

श्री दिनेश पौडेल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पादन मण्डल

रोजगार संयोजक

श्री प्रतिभा पौडेल

विशेष सहयोगी

सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग इकाई

हेल्भेटास नेपाल

प्रकाशक

सुनिलस्मृति गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
सुलिचौर, रोल्पा, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज न.
	खण्ड-एक: कार्यकारी सारांश	
१.	कार्यकारी सारांश	१-३
	खण्ड-दुई: तथ्यांक संकलनको परिचय तथा पृष्ठभूमि	
२	परिचय	४
२.१	पृष्ठभूमि	४-५
२.२	तथ्यांक संकलन/पर्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य	५
२.३	पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु	५
२.३.१	पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला	५
२.३.२	गणक छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन	६
२.३.३	तथ्यांक संकलन	६
२.३.३	तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण	६
२.३.४	पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन	६
२.३.५	पार्श्व चित्रको प्रतिवेदन तयारी	६
२.४	तथ्यांक संकलनको सीमा	६-७
२.५	संकलित सूचनाहरुको प्रयोगमा संवेदनशीलता	७
	खण्ड-तिन: वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण	
३	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण	८
३.१	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक, वैबाहिक अवस्था तथा उमेरगत विवरण	८-१०
३.२	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मुलुक, गएको पटक र पेशा सम्वन्धी विवरण	१०-११
३.३	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुकले सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया अवलम्बनको अवस्था	१२-१४
३.४	वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लागेको लागत तथा लागत व्यवस्थापन	१४
३.५	वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषण प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था	१४-१५
३.६	वैदेशिक रोजगारको क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु	१५
३.७	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु	१५-१६
३.८	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण	१६
३.९	विविध (वैदेशिक रोजगारको क्रममा मृत्यू तथा अंङभंङ सँग सम्बन्धित विवरण)	१६-१७
	खण्ड-चार: अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण	
४	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण	१८
४.१	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको लैङगिक तथा जातिगत विवरण	१८
४.२	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरु गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण	१९
४.३	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगार सँग सम्बन्धित विवरण	१९
	खण्ड-पाँच:- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण	
५.	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जनसंख्यिक विवरण	२०
५.१	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	२०
५.२	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुका कारण	२०
५.३	मुख्य गन्तव्य मूलुक, आर्जन गरेको सीप तथा दक्षता सम्वन्धी विवरण	२१-२२
५.४	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना	२२-२३
	खण्ड-छ:गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सवालहरु	
६	गाउँपालिका भित्रका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धीका महत्वपूर्ण सवालहरु	२४-२७
	खण्ड-सात: तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु	
७	अनुसूची-१ वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	३१-४०
७.१	अनुसूची-२ अध्ययनमा गएका विवरण	३१-४०
७.२	अनुसूची-३ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरु	३१-४०

खण्ड-एक

कार्यकारी सारांश

१. कार्यकारी सारांश:

वैदेशिक रोजगारको बिद्यमान अवस्था, समस्या तथा सवालहरुलाई उजागर गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि पार्श्वचित्र-२०८०"** तयार गरिएको छ। जसले सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्था तथा सो संग सम्बन्धित विषयहरुको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ। पार्श्व चित्र मार्फत प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित गरि यसबाट प्राप्त सीप र पुँजीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारीका कारण सिर्जित समस्या तथा सामाजिक लागतलाई न्यूनिकरण गर्नको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एबम अनुगमनका लागि महत्वपूर्ण सहयोग पुग्नेछ।

सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको कुल ७,००९ घरधुरी मध्ये ३,२४५ (४६ प्रतिशत) घरधुरीका ३,८०५ जना व्यक्तिहरु विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। बिदेशमा गएका मध्ये ५०७ घरधुरीका ५४२ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने २,७२३ घरधुरीका ३,२४८ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत रहेका छन्। त्यसैगरी १५ घरधुरीका १५ जना व्यक्तिहरु अध्ययनको लागि विभिन्न देशहरुमा रहेका छन्। यस पार्श्व चित्रलाई विभिन्न सात खण्डमा विभाजन गरिएको छ। पहिलो र दोस्रो खण्डमा:- पार्श्व चित्रको कार्यकारी साराशं, तथ्यांक संकलनको परिचय र पृष्ठभुमी, उल्लेख गरिएको छ भने तेस्रो खण्डमा:- वैदेशिक रोजगारी सँग सम्वन्धित व्यक्तिहरुको विवरण उल्लेख गरिएको छ भने चौथो खण्डमा:- अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्वन्धित विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। त्यसैगरी पाँचौ खण्डमा: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण उल्लेख गरिएको छ। छैठौ खण्डमा गाउँपालिका भित्र रहेका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि सवाल र सातौ खण्ड : तथ्यांक सम्बन्धि अनुसूची रहेको छ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट भारत सहित ३,२४८ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन्। वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत कुल संख्या मध्ये ६ प्रतिशत महिला छन्। गाउँपालिका भित्र जनजातिको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश व्यक्तिहरु जनजाति समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये ३५ प्रतिशत ब्राह्मण क्षेत्री, ३४ प्रतिशत जनजाति, २३ प्रतिशत दलित र ८ प्रतिशत अन्य समुदायका रहेका छन्। उमेर समुहको तुलनामा करिब ७५ प्रतिशत व्यक्तिहरु २१ देखि ४० वर्ष उमेर समुहको रहेका छन्। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुन सक्ने उमेर समुहका व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ। जसले गर्दा गाउँपालिका भित्रका वस्तीहरु युवा बिहिन बन्दै गएको अवस्था छ। अर्को तर्फ स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तब्य मलेसिया र खाडी मुलुक रहेको पाईएको छ।भारत गएको संख्या १,८९८ छ भने श्रम स्वीकृति लियर गएका मध्ये सबै भन्दा बढी साउदी अरबियामा कार्यरत व्यक्तिहरु ३२ प्रतिशत रहेका छन्। त्यसपछि क्रमशः कतारमा २० प्रतिशत, मलेसियामा १९ प्रतिशत, यू.ए.ई./दुवईमा १३ प्रतिशत, कुवेतमा ५ प्रतिशत, जापान र बहराइनमा २/२ प्रतिशत, अमेरिका, कोरिया,ओमान यूरोपको देशमा १/१ प्रतिशत , र अन्य देशहरुमा ३ प्रतिशत कार्यरत रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित, र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तब्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरि छ। उक्त प्रक्रियागत सूचन तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र लागत न्युनिकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस गाउँपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। भारत बाहेक विदेशमा कार्यरत कुल १,३५० जना मध्ये ४१ प्रतिशत (५५३ जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी लिएर गएको देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारमा जाँदा सीप तालिम सिकेर जाने युवाको संख्या पनि अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब ९५ प्रतिशत व्यक्तिहरु कुनैपनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ। फलस्वरूप उनीहरुले गन्तब्यमुलुकमा सोचे अनुरुपको लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईको सामना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ। भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या १,३५० जनालाई नियाल्दा करिब ३ प्रतिशतले मात्र राहदानी, सम्झौता पत्र लगायतका अत्यावश्यक कागजपत्रको प्रतिलिपि घरपरिवारमा छोडेको पाईएको छ। जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिको लागि अनिवार्य रुपमा आवश्यक हुन्छ। उक्त तथ्यले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरि सूचना प्रवाह कार्यमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ। भारत बाहेक विदेशमा कार्यरत व्यक्तिहरु मध्ये करिब ९९ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएक छन्। १ प्रतिशत व्यक्तिहरु कुन बाटोबाट गएको परिवारको सदस्यलाई थाहा नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ।

भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरु मध्ये करिब ९७ प्रतिशत व्यक्तिहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसैगरि १ प्रतिशत व्यक्तिहरु बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हालसम्म पनि बिद्यमान रहेको पाईएको छ । बाँकि २ प्रतिशत व्यक्तिहरु आफन्त, अन्य र G to G (Government to Government) प्रक्रिया मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । मेनपावर कम्पनि मार्फत गए पनि बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) को सहयोग नलिई मेनपावर सम्म पुग्ने क्षमता छैन । जसले गर्दा विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश व्यक्तिहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढी रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । सरकारले खाडीमुलुक तथा मलेसिया जनाको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यबस्था गरेपनि वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये ३ प्रतिशत मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । करिब ३७ प्रतिशत व्यक्तिहरुले २ लाख भन्दा बढी रकम तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी ५० प्रतिशतले १ लाख १ हजार देखि २ लाख सम्म तिरेको , ६ प्रतिशतले ८१ हजार देखि १ लाख सम्म तिरेको, ३ प्रतिशतले ५१हजार देखि ८० हजार सम्म तिरेको, १ प्रतिशतले ३० देखि ५० हजार सम्म तिरेको र ३ प्रतिशत फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल १,३५० जना मध्ये १,११६ जनाले ऋण लिएर गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये ८३ प्रतिशत व्यक्तिहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाँदा ऋण लिएर बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई बुझाएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथी भाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को ब्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब ५२ प्रतिशत व्यक्तिहरुले २५ देखि ३६ प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण लिएको अवस्था छ । त्यसैगरी २३ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १९ देखि २४ प्रतिशत ब्याजदरमा, २ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १३ देखि १८ प्रतिशत ब्याजदरमा, २१ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १२ प्रतिशत भन्दा कम ब्याजदरमा ऋण लिएको देखिन्छ भने बाँकि २ प्रतिशत व्यक्तिहरुले ३६ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याजदरमा ऋण लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बैंक तथा वित्तिय संस्थाबाट १ प्रतिशत भन्दा कम व्यक्तिहरुले ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थामा व्यक्तिहरुको कम्जोर पहुँच रहेको देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारको सबल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव, र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरि स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानुपर्ने बाध्यात्मक अवस्थाको न्यूनिकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा ३५ करोड ४१ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त तथ्यांक भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,२४८ जना कामदार मध्ये १,६६८ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो । वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई १,६६८ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा १७ हजार ६ सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाइरहेको अवस्था छ । भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,२४८ जना मध्ये करिब ५१ प्रतिशत (१,५८० जना) व्यक्तिहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । विशेष गरि भारतमा रहेका कामदारहरुले रकम नै बोकेर आउने र त्यसको एकिन तथ्यांक आउन नसकेको कारण यो संख्या कम देखिएको हो ।भारत बाहेक अन्य देशमा रहेका कतिपय व्यक्तिहरु भर्खरै गन्तब्य मुलुक पुगेको, केहि व्यक्तिहरुले गन्तब्य मुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय व्यक्तिहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ । एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढी साउदी अरेबियाबाट २५ प्रतिशत, कतारबाट १९ प्रतिशत, मलेसियाबाट १० प्रतिशत, यू.ए.ई./दुवईबाट १० प्रतिशत र कुवेत, कोरिया, जापान, बहराइन लगायतका देशहरुबाट १२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । भारतले विप्रेषणको २३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ । यसरि हेर्दा यस गाउँपालिका भित्रका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तब्य मुलक मलेसिया र खाडीमुलुकबाट मात्रै ६९ प्रतिशत विप्रेषण भित्रिएको पाईएको छ ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँच वृद्धि भएको पाईएको छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीबनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपुर्ण टेवा पुर्याइरहेको देखिन्छ; तथापी गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणलाई समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागत रुपमा योजनाबद्ध प्रयासको कमि देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब ५१ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरि १४ प्रतिशत घरखर्च तथा खानपानमा, ८ प्रतिशत शिक्षामा, ९ प्रतिशत स्वास्थ्यमा, ६ प्रतिशत घर बनाउन, ३ प्रतिशत जिन्सी सम्पति जोड्नमा, २ प्रतिशत जग्गा खरिद गर्नमा, र ऋण लगानी २ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । समग्रमा ५ प्रतिशत विप्रेषण बचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत भन्दा पनि कम विप्रेषण प्रयोग भएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रबर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अत: विप्रेषणलाई उत्पदनमुलुक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको स्रोतसाधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका र वैदेशिक रोजगारीमा जना लागेका व्यक्तिहरुले ठगि लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिहरु ३ प्रतिशतले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिम काम तथा तलब बिदेशमा नपाएको लगाएतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस वाहेक आफु कार्यरत कम्पनीको मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खान तथा तलब सुबिधा नपाएको समस्याहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छन् । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । बालबालिकालाई उचित हेरचाह एबम जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा आवश्यक सहयोग प्राप्त भईरहेको छैन । कतिपय परिवारका जेठ नागरिकहरु सहारा बिहिन बन्दै गैरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल ३,२४८ घरधुरी मध्ये ७ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बसोबास गरिरहेको पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुदै गईरहेको देखिन्छ । विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके समृद्ध समाज निर्मण भइ विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ ।

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल ३,८०५ जना मध्ये ५४२ जना (१४ प्रतिशत) व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये ३ प्रतिशत महिला रहेका छन् । फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये ४० प्रतिशत जनजाति समुदायका रहेका छन् । त्यसै गरि ब्राह्मण क्षेत्री ३५ प्रतिशत, दलित १८ प्रतिशत र ७ प्रतिशत अन्य जातिका रहेका छन् । देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढी व्यक्तिहरु भारतबाट फर्केर आएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल ५४२ जना मध्ये कतारबाट २० प्रतिशत व्यक्तिहरु फर्केका छन् । त्यसपछि साउदी अरेवीयाबाट १९ प्रतिशत, यू.ए.ई/दुवईबाट १० प्रतिशत, मलेसियाबाट ९ प्रतिशत, कुवेतबाट ४ प्रतिशत र ४ प्रतिशत अन्य देशबाट फर्केका छन् । फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ५२ प्रतिशत करार सम्झौता अबधि पुरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । १४ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत कम्पनि बन्द भएर (टुटेर) फर्किएका छन् भने ४ प्रतिशत राजिनामा दिएर परिवारसंग बस्न फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरि ६ प्रतिशत व्यक्तिहरु स्वास्थ्यमा समस्या देखिएर फर्किएका छन् भने ३ प्रतिशत मानिस कम्पनीले समय अबधि पुरा नभई फिर्ता पठाई फर्किएका छन् । बाँकि २१ प्रतिशत अन्य समस्याको कारण फर्किएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ६८ प्रतिशतले कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका व्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत बिज्ञताको आधारमा योजनाबद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय व्यक्तिहरु संग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि आफुसंग भएको सीपको प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिश्पर्धा तथा सहभागी हुनबाट बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आफुसंग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थमा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसंगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रम संचालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ५४२ जना मध्ये ३९ प्रतिशत बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजीमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । रोजगारको खोजीमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरिरहेको १ प्रतिशत , स्वोरोजगारमा संलग्न संख्या करिब ८ प्रतिशत , होटेल व्याबसाय गरिरहेका १ प्रतिशत, कृषि पेशा गरिरहेका १७ प्रतिशत, पशुपालन ३ प्रतिशत र अन्य व्यबसायमा संलग्न ४ प्रतिशत मात्र रहेको पाईएको छ । त्यसै गरि २७ प्रतिशत व्यक्तिहरु तत्काल पुन: वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ । विदेशमा मेहनतका साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै व्यक्तिहरुमा सो सम्बन्धि ज्ञान, सीप तथा प्रयाप्त पुँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राबिधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ ।

हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा जाने क्रम बढी रहेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न ३,८०५ जना मध्ये यस गाउँपालिका बाट १५ जना अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । स्वदेशमा रोजगारीका अवसर पर्याप्त नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भबिष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक करिब ३५ करोड ४१ लाख विप्रेषण भित्रिएको देखिएता पनि २ करोड ५७ लाख अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ ।। जुन मनन योग्य विषय हो ।

खण्ड-दुई

पृष्ठभूमि तथा उद्देश्य

२. परिचय

नेपालको संबिधान २०७२ ले संघीय, प्रदेश र स्थानीय गरि तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरेको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानुन बनाउने, कार्यान्वियन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संबैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वियन गर्दै आइरहेको छ । गाउँपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालिन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक रहेको छ । यस्ता पक्षलाई मध्यनजर गर्दै यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आइरहेको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वियन र अनुगमनमा मद्दत पुग्नुका साथै सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित विषयहरुमा सु-सुचित हुनुमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

नेपालको संविधानले रोजगारीलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरि प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ । संविधानको धारा ५१ (झ) मा वैदेशिक रोजगारीलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गरि रोजगारीबाट आर्जन भएको पूंजी, सीप, पप्रबिधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था उल्लेख छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ जारी भए सँगै रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्यांक संकलन, रोजगार सूचना केन्द्रको संचालन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा सीप तालिम प्रदान लगायतक महत्वपूर्ण सेवाहरु प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको छ । उक्त ऐनको परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ (थ) मा भएको व्यवस्था बमोजिम स्थानीय सरकारले आफ्नो स्थानीय तह भित्रको सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी एबम वैदेशिक रोजगारीमा रहेको श्रमशक्तिको सूचना संकलन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने उल्लेख गरिएको छ । यो परिप्रेक्ष्यमा सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत तथ्यांक संकलन गरि यस क्षेत्रको समग्र अवस्था, अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र -२०८०"** तयार गरेको छ । यस पार्श्व चित्रले सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृति, प्राप्त विप्रेषण त्यसको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यहरुको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ ।

संकलित तथ्यांक तथा जानकारीहरुले वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रलाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वियन एबम अनुगमनमा तथ्यगत आधार प्रदान गर्नेछ । उक्त तथ्यगत विवरणमा यस सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कार्यक्रमहरु समावेश गरि कार्यान्वियन गर्नमा मद्दत पुग्नेछ ।

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा प्रत्येक वर्ष ५ लाख भन्दा बढी युवाशक्ति श्रम बजारमा प्रवेश गर्ने गरेको देखिन्छ । तर देश भित्र पर्याप्त एबम छनौटका रोजगारीका अवसरहरु सृजना हुन नसकेको कारण लाखौंको संख्यामा व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेका छन् । वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार कोभिड माहामारी अगाडी दैनिक सरदर १,२०० व्यक्तिहरु कामको खोजीमा विदेश जाने गरेको देखिन्छ । कोभिड माहामारिकै बिचमा पनि दैनिक करिब ५०० को संख्यामा व्यक्तिहरु विदेशिएका थिए भने कोभिड माहामारी पछि दैनिक करिब २,५०० को संख्यामा वैदेशिक रोजगारीमा गइरहेका छन् । यसरि विदेशिने अधिकांश व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तब्य खाडीमुलुक र मलेसिया रहेको छ भने यूरोप लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ । वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार २०८० बैशाख सम्म ६९ लाख भन्दा बढी व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा गईसकेका छन् । जुन औपचारिक रुपमा श्रम स्विकृती लिएर जाने व्यक्तिको संख्या हो । बाँकि करिब २० लाख भन्दा बढी व्यक्तिहरु भारत लगायत तेस्रो मुलुकमा श्रम स्विकृती नलिई रोजगारीमा गएको अनुमान छ । लाखौंको संख्यामा व्यक्तिहरु विभिन्न मुलुकमा कार्यरत रहेकोले केहि वर्ष देखि नेपाल उच्च विप्रेषण भित्र्याउने मुलुकको सुचिमा रहदै आएको छ । आ.व. २०७८/७९ मा १० खर्ब ७ अर्ब रुपैयाँ विप्रेषण प्राप्त भएको छ । जसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनको अनुपातमा करिब २०.७५ प्रतिशत हिस्सा ओगट्नुका साथै देशको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ । (NRB report-2078/79) विप्रेषणले गरिबी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्नुका साथै निम्न आय स्तर भएका समुदायको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच उल्लेख्य रुपमा वृद्धि भएको छ । वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै विप्रेषण, सीप, तथा ज्ञान आर्जन हो । तर वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारसँग आवश्यक सूचना र सीपको अभावका कारण यो क्षेत्र अपेक्षा गरे अनुरुप सुरक्षित र प्रतिफलयुक्त बन्न सकेको अवस्था छैन । समग्रमा करिब ४४.९२ प्रतिशत अदक्ष, ४६.३२ प्रतिशत दक्ष (दोस्रो पटक विदेश गएको), ८.६ प्रतिशत अर्धदक्ष, ०.१२ प्रतिशत मात्र व्यावसायिक तथा उच्च दक्ष कामदार विदेश गएको अवस्था छ ।(DoFE 2022 annual report)

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीको कमीको कारण वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यक्तिले स्वदेश भित्र ठगि लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परिरहेको छ । यसका साथै गन्तब्य मुलुकको धर्म, संस्कृति, हावापानी तथा गर्नु पर्ने कामको सीपको कमीको कारण नेपाली श्रमिकहरुले कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न कठिनाईहरुको सामना गर्नु पर्रिरहेको अवस्था छ । फलस्वरूप अंगभंगका घटनाहरु बढ्नुका साथै दैनिक सरदर ३ देखि ५ जना कामदारको शव नेपाल भित्रिने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीले सिर्जना गरेको सामाजिक लागत निकै उच्च छ भने अर्को तर्फ युवा जनशक्ति बाहिरिदा स्थानीय विकास प्रक्रियामा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न गएको छ । पुरुषहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको कारण महिला घरमुलीको संख्या वृद्धिलाई सकारात्मक रुपमा लिन सकिने भए पनि परिवार व्यवस्थापन, सामाजिक उत्तदायित्व लगायतका जिम्मेवारीले उनीहरुको कार्यबोझ बढिरहेको छ । जसको कारण बालबालिका र महिलाहरुमा मनोसामाजिक समस्याहरु वृद्धि भईरहेको अवस्था छ । त्यसैले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि प्रभावकारी सूचना प्रवाहको लागि संयन्त्रको व्यवस्थापन र अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुसार सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति विकास गर्ने तर्फ जोड दिनु आवश्यक छ । अर्कोतिर वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण, दक्षता र सीपलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै पारिवारिक/सामाजिक पुन: एकीकरणक लागि संस्थागत रुपमा ठोस पहलहरु शुरुवात गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहदै आएको छ । जसको लागि युवा श्रमशक्तिको मूल प्रवाहीकरण मार्फत विकास कार्यलाई तिब्रतर रुपमा अगाढी बढाउदै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगार तथा रोजगारका अवसरहरु सिर्जना गर्ने कार्यलाई गाउँपालिकाले जोड दिदै आएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जनाक लागि केहि प्रयासहरु भए ता पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एबम उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभइरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । साथै रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरि लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य

सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्था, प्रवृति, अवसर तथा सवालहरुको उजागर तथा दस्ताबेजिकरण गर्नु पार्श्वचित्र निर्माणको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । उक्त पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारीको विद्यमान अवस्था, बिदेशिएका तथा फर्केका व्यक्तिहरुको संख्या साथै अध्ययन, मृत्यू तथा अंगभंग भएको संख्या, विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृति, कामदारले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरु, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकीकरणक सवालहरु एवम् विदेशबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था,लगायतका विषय समेटिएका छन् । जसको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन भइ वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा सुशासन प्रबर्द्धनमा मद्दत पुग्नेछ । पार्श्वचित्र निर्माणका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- गाउँपालिका भित्रको घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका, फर्किएका, अध्ययनका लागि विदेश गएका र मृत्य तथा अंगभंग भएका व्यक्तिहरुको लगत तयार गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न व्यक्तिहरुको सूचन, सीप तालिम तथा न्यायमा पहुँच सम्बन्धी विवरण संकलन गरि सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त भईरहेको विप्रेषणको सम्भावित दिगो व्यवस्थापन तथा आयमुलक क्षेत्रमा परिचालनक लागि विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृति सम्बन्धी विवरण संकलन गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारको क्रममा व्यक्तिहरुले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरुको उजागर गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तिहरुको अवस्था तथा उनीहरुको पहलहरुको विवरण संकलन गर्ने ।
- पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकीकरणसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन गर्न सो सँग सम्बन्धित विवरण संकलन गर्ने ।

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु:

२.३.१ पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाले पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धि एक दिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरेको थियो । उक्त कार्यशालामा गाउँपालिकाका पदाधिकारी, वडा अध्यक्षहरु तथा विषयगत शाखा सम्बद्ध कर्मचारीहरुको सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो । कार्यशाला गोष्ठीमा पार्श्व चित्र तयारीका चरण, तथ्यांक संकलन विधि, गणक छनौट तथा परिचालन सम्बन्धी गहन रुपमा छलफल भएको थियो । साथै तथ्यांक संकलनको लागि आवश्यक नमुना प्रश्नावलीलाई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा सम्पादन गरि अन्तिम रुप दिने कार्य पनि सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यशाला मार्फत पार्श्व चित्रको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार (KoBo Toolbox), विधि तथा कार्ययोजना तय गरि पार्श्व चित्र तयारी कार्य आरम्भ गरिएको थियो ।

२.३.२ गणकको छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन

तथ्यांक संकलन कार्यको लागि गाउँपालिकाद्वारा प्रत्येक वडामा गणक सिफारिसको लागि पत्र पठाई वडाबाट सिफारिस भएर आएकाहरुलाई गणकको रुपमा नियुक्त गरेको थियो । गणकहरुलाई तथ्यांक संकलनका लागि कार्य क्षेत्रमा परिचालन गर्नु पूर्व तथ्यांक संकलन सम्बन्धि २ दिने तालिमको आयोजना गरिएको थियो । गाउँपालिकाको सामी फोकल पर्सनको संयोजनमा भएको उक्त तालिममा वैदेशिक रोजगारीको विषयमा अवधारणागत स्पष्टता, प्रश्नावलीहरुको गहनता, तथ्यांक संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराइएको थियो । तालिमको दौरानमा गणकहरुलाई सफ्टवयर (Kobo Toolbox) मार्फत नमुना तथ्यांक संकलन गर्न लगाई संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गरि पृष्ठपोषण पनि प्रदान गरिएको थियो । उक्त सैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक तालिम पश्चात गणकहरुलाई तथ्यांक संकलनको लागि सम्बन्धित वडामा परिचालन गरिएको थियो ।

२.३.३ तथ्यांक संकलन

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको ८ वटै वडालाई समेटेर तथ्यांक संकलन कार्य सम्पन्न गरिएको छ । जसको लागि गाउँपालिकाद्वारा नियुक्त गणकहरुले वैदेशिक रोजगारीमा गएका, फर्केर आएका, अध्ययनको लागि गएका र मृत्य तथा अंगभंग भएका व्यक्तिको घरधुरीमा प्रत्यक्ष रुपमा उपस्थित भएर अन्तर्वार्ता विधि मार्फत तथ्यांक संकलन गरिएको छ । गाउँपालिकाद्वारा स्वीकृत प्रश्नावली अनुसार सम्बन्धित घरधुरीको आधिकारिक सदस्यसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ । तर सामाजिक लागतसँग सम्बन्धित सुचनाहरु लिन मुख्य सूचनादाताहरु (*key informants)* सँग पनि अन्तरवार्ता गरिएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यलाई सहज बनाउनका लागि सफ्टवयर (*Kobo Toolbox)* को प्रयोग गर्नुका साथै स्थानीय व्यक्तिहरुलाई गणकको रुपमा परिचालन गरिएकोले गुणस्तरीय तथ्यांक संकलनमा सजिलो भएको पाईएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यका लागि गणकहरुलाई १.५ महिनाको अवधिको लागि परिचालन गरिएको थियो । गणकहरुको कार्यसम्पादनको प्रभावकारिता, संकलित तथ्यांकको गुणस्तरीयता तथा आधिकारिकता वृद्धिका लागि गाउँपालिकाको सामी फोकल पर्सनको संयोजकत्वमा तथ्यांक संकलन कार्यको संयोजन तथा अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । साथै सम्बन्धित वडाअध्यक्ष तथा वडा समितिको तर्फबाट पनि वडा स्तरमा भएको तथ्यांक संकलन कार्यको अनुगमन तथा सहजीकरण गरिएको थियो । यस वाहेक कतिपय तथ्यांकहरु द्वितीय स्रोत मार्फत संकलन गरिएको छ । जसमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको जनगणना-२०७८, वैदेशिक रोजगार विभाग एवम्, श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको प्रतिवेदनक सुचनाहरु समेत संकलन तथा प्रयोग गरिएको छ ।

२.३.४ तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण

संकलित तथ्यांकलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा Pivot Table मार्फत प्रोसोधन गरिएको छ । उक्त प्रशोधित तथ्यांकलाई बर्णनात्मक विधि मार्फत विश्लेषण गरि प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडलाई मुख्य रुपमा टेबल र चित्रहरु मार्फत प्रस्तुत गर्नुका सती विस्तृत जानकारीको लागि अनुसूचीहरु समावेश गरिएको छ ।

२.३.५ पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन

संकलित तथ्यांकको विश्लेषण पश्चात प्राप्त सूचना तथा विवरणहरु छलफलकालागि गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी बीच प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक सुचना तथा विवरणहरुमा प्राप्त सुझाव समेत लिई पार्श्वचित्रको "प्रारम्भिक मस्यौदा" तयार गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक मस्यौदामा गाउँपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरुको प्राप्त सुझावको आधारमा अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको थियो ।

२.३.६ पार्श्व चित्रको अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

पार्श्व चित्रको प्रारम्भिक मस्यौदामा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेतका आधारमा तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदालाई गाउँ कार्यपालिकाको वैठकमा छलफल पश्चात आवश्यक परिमार्जन सहित प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

२.४ तथ्यांक संकलनको सीमा

तथ्यांक संकलन कार्य सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकतामा केद्रित भइ सम्पन्न गरिएको छ । स्थानीय आवश्यकताको आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरि सूचना संकलन गरिएकोले समग्रमा यो तथ्यांक/पार्श्वचित्रले सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीलाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषणको कार्य वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्ति, मुख्य सूचनादाता र विदेशमा रहेका व्यक्तिको परिवारका सदस्यहरुले प्रदान गरेको जानकारीको आधारमा सम्पन्न गरिएको छ । विदेशमा रहेको व्यक्तिको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन तिनको परिवारका सदस्यहरुसँग निर्भर हुनु पर्ने र कतिपय (खासगरी जेष्ठ नागरिक मात्र घरमा भएको परिवारमा) लाई विदेशमा रहेको आफ्नो सदस्यको बारेमा कम जानकारी हुने गरेको पाईएको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा यस्तो अवस्थाको परिवारको संख्या न्यून पाईएको भए पनि उनीहरुले दिएको सुचनामा नै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था छ । यसको साथै सामाजिक

लागतका घटनाहरु साबधानीपुर्बक संकलन गर्ने कुराम विशेष जोड दिईएको भए पनि यस्ता घटनाहरु भावनात्मक, संबेदनशील र व्यक्तिगत भएकोले सम्पूर्ण घटनाहरु प्राप्त नभएको हुन सक्छ।

२.५ तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता

पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका, फर्किएका, अध्ययनमा रहेका र मृत्य तथा अंगभंग भएका व्यक्तिहरुका परिवारको व्यक्तिगत/पारिवारिक विवरण, उनीहरुको आम्दानी तथा खर्चको अवस्था, वैदेशिक रोजगारीका क्रममा भोग्नु परेका ठगि तथा वेपत्ता लगायतका समस्याका घटनाहरु संग्रहित भएका छन्। जुन विवरण सम्बन्धित व्यक्ति तथा परिवारको नितान्त व्यक्तिगत सुचनाहरु हुन्। यसका साथै वैदेशिक रोजगारीका कारण परिवारमा भएका बेमेल, घरेलु हिंसा, लान्छना, आरोप लगायतका घटनाहरु पनि संकलन गरिएको छन। जुन अत्यन्तै संबेदनशील सुचनाहरु हुन्। त्यस्ता सूचनाहरुको सम्बेदनशिलाता, गोपनियता र त्यसको सर्वाजनिकरणमा सम्बन्धित पक्षको ध्यान पुग्नु अत्यावश्यक ठानिएको छ। उक्त सुचनाहरु त्यस्ता घटनाहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न, न्यूनीकरण र रोकथामका लागि योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि मात्र उपयोग हुने छन्।

खण्ड-तिन

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण

सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको कुल ७,००९ घरधुरी मध्ये ३,२४५ घरधुरी (४६.३० प्रतिशत) का ३,८०५ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये ५०७ घरधुरीका ५४२ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने २,७२३ घरधुरीका ३,२४८ जना व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन्। यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका, अध्ययनमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुसंग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई तीन खण्डमा विभाजन गरि प्रस्तुत गरिएको छ। तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुसंग सम्बन्धित विवरण, चौथो खण्डमा विदेशमा अध्ययनको लागि रहेको विवरण र पाँचौ खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसंग सम्बन्धित विवरणहरु प्रस्तुत गरिएको छ। यो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिसंग सम्बन्धित विवरणहरुलाई उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-१: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वडागत हिस्सा (%)

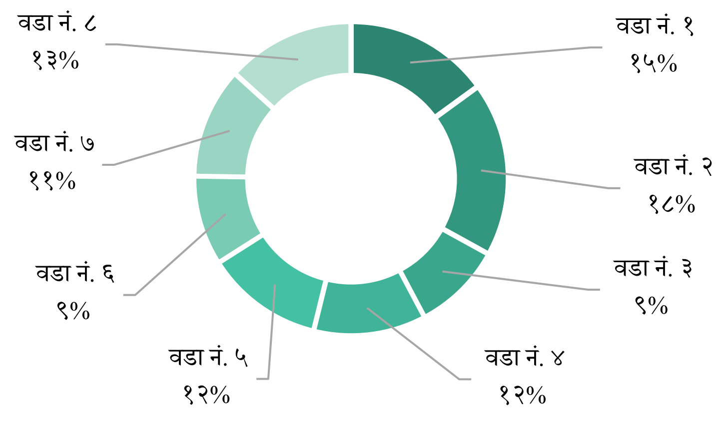

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिका बाट २,७२३ घरधुरीका ३,२४८ जना यूवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन्। वैदेशिक रोजगारीमा रहेका समग्र संख्यालाई तुलना गर्दा वडा नं. २ बाट सबै भन्दा वढी ४९१ घरधुरीका यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत छन। उक्त संख्या विदेशमा कार्यरत कुलसंख्याको १८ प्रतिशत हिस्सा हो। त्यसैगरी वडा नं. १ बाट १५ प्रतिशत , वडा नं. १३ बाट १३ प्रतिशत, वडा नं. ४ र ५ बाट क्रमश: १२/१२ प्रतिशत , वडा नं. ७ बाट ११ प्रतिशत घरधुरीका यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा रहेका छन्। त्यसैगरी वडा नं. ३ र ६ बाट सवैभन्दा कम ९/९ प्रतिशत घरधुरीका यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा रहेका छन्। वडागत रुपमा वैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनसंख्याको विस्तृत विवरण चित्र नं. १ र २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र-२: वडागत घरधुरी संख्या र वैदेशिक रोजगारमा रहेका घरधुरी

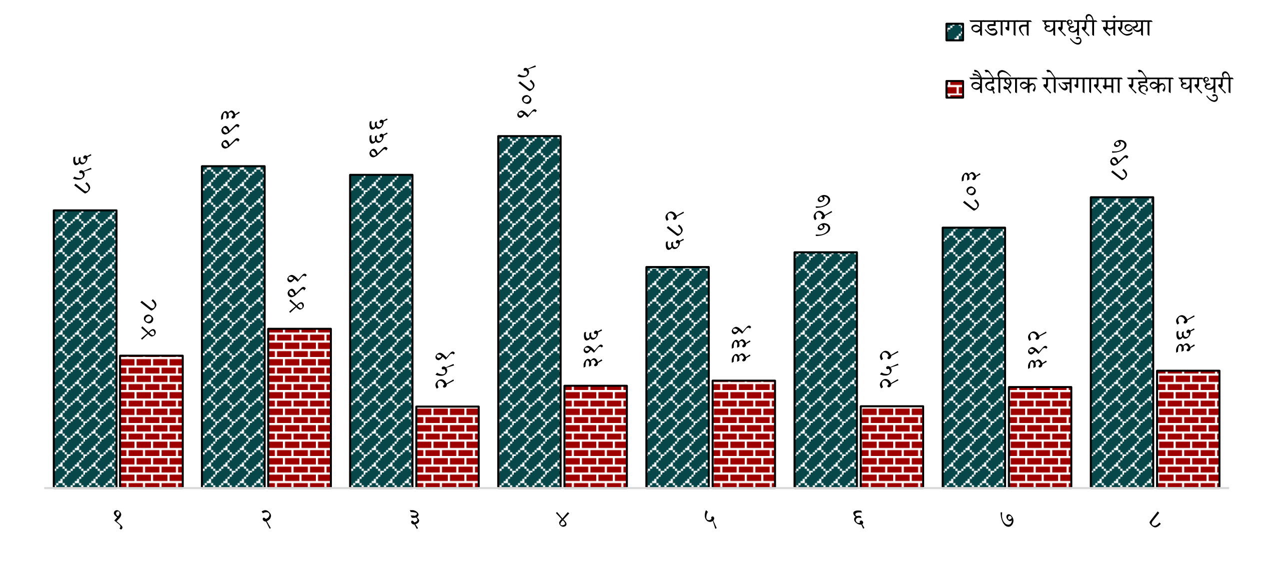

३.१. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण

यस गाउँपालिका भित्र जनजातिको बसोबासको बाहुल्यता रहेको छ र अधिकांश व्यक्तिहरु जनजाति समुदायबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न ३,२४८ जना मध्ये ३५ प्रतिशत ब्राह्मण-क्षेत्री, ३४ प्रतिशत जनजाति, २३ प्रतिशत दलित र ८ प्रतिशत अन्य समुदायका रहेका छन् ।

चित्र-३: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत

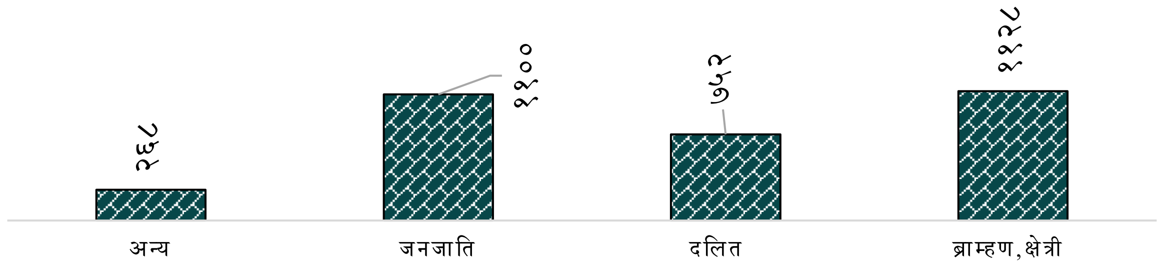

वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या मध्ये महिला ६ प्रतिशत रहेक छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेका महिलाहरुको संख्यालाई तुलना गर्दा अधिकांश महिला जनजाती र दलित समुदायका रहेका छन् । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा १८ देखि २० वर्ष उमेर समुहका १० प्रतिशत, २१ देखि ३० वर्ष उमेर समुहका ४३ प्रतिशत, ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समुहका ३१ प्रतिशत, ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका १२ प्रतिशत र ५० वर्ष भन्दा माथि ३ प्रतिशत व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारीमा रहेको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा गाउँपालिका भित्रका वस्तीहरु युवा विहिन बन्दै गएको अवस्था छ । जसका कारण स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था छ । परिणाम स्वरूप युवा विहिनताको अवस्थाले समग्र सामाजिक संरचना तथा विकास प्रक्रियामा नै प्रत्यक्ष असर परेको देखिन्छ ।

चित्र-५ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

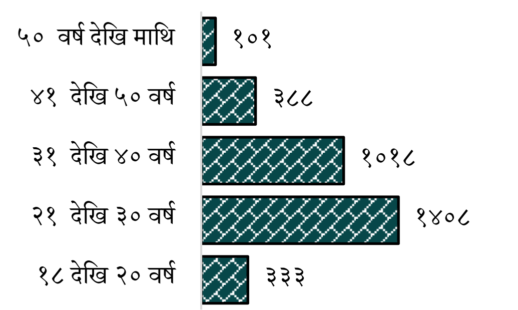

चित्र-४ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

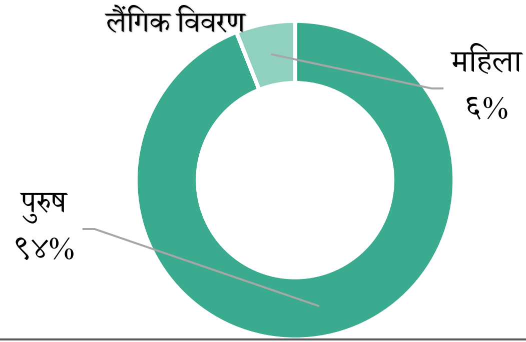

३.२. वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुको वैवाहिक अवस्था:

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएको कुल ३,२४८ जना व्यक्तिहरुको वैवाहिक अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा ८० प्रतिशत विवाहित छन् । त्यसैगरी अविवाहित १९ प्रतिशत रहेका छन् भने १ प्रतिशत एकल र सम्बन्ध बिच्छेद भएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीमा रहेको श्रीमानको श्रीमतीहरुले विप्रेषणको दुरुपयोग गरेको, परपुरुषसँग सम्बन्ध बनाएको र दोस्रो बिवाह गरेको जस्ता आरोप र लान्छनाहरु लाग्ने गरेको पाइन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीले गर्दा सामाजिक लागत बढाएको जस्ता अतिरन्जित समाचारहरु सामाजिक संजलहरुमा प्रशस्तै पाइन्छ । यद्यपि यस गाउँपलिकाको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा ६६ जनाले दोस्रो बिवाह गरेकोमा पुरुष ५१ र महिला १५ रहेका छन् । प्राप्त तथ्यांकले महिलालाई लगाईने आरोप तथा लान्छना लाई गलत सावित गरेको छ । तथापी सामाजिक लागत घटाउनको लागि वित्तीय साक्षरता र मनोसामाजिक परामर्श कक्षा संचालन गर्नु उपयुक्त देखिन्छ ।

चित्र-६ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वैवाहिक अवस्था

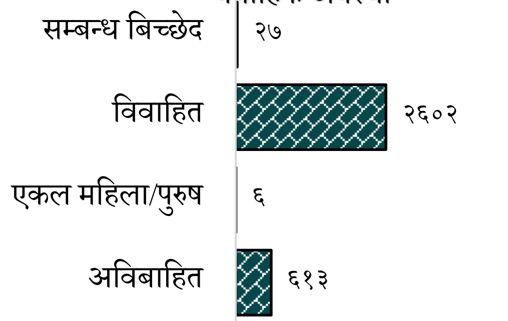

३.२. वैदेशिक रोजगारीका लागि मुख्य गन्तव्य मुलुक, गएको पटक र पेशा सम्बन्धी विवरण:

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तब्य मलेसिया र खाडी मुलुक रहेको पाईएको छ ।भारत गएको संख्या १,८९८ जना (५८ प्रतिशत) रहेका छन; भने श्रम स्वीकृति लिएर गएका मध्ये सबै भन्दा बढी साउदी अरेबियामा कार्यरत व्यक्तिहरु ३२ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि क्रमशः कतारमा २० प्रतिशत, मलेसियामा १९ प्रतिशत, यू.ए.ई./दुवईमा १३ प्रतिशत, कुवेतमा ५ प्रतिशत, जापान र बहराइनमा २/२ प्रतिशत, अमेरिका, कोरिया,ओमान यूरोपको देशमा १/१ प्रतिशत , र अन्य देशहरुमा ३ प्रतिशत कार्यरत रहेका छन् । पछिल्लो समयमा यूरोप, अमेरिका र अष्ट्रेलिया लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढदै गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी व्यक्तिहरुको गन्तब्य मुलुक सम्बन्धी विवरण चित्र न. ७ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-७: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

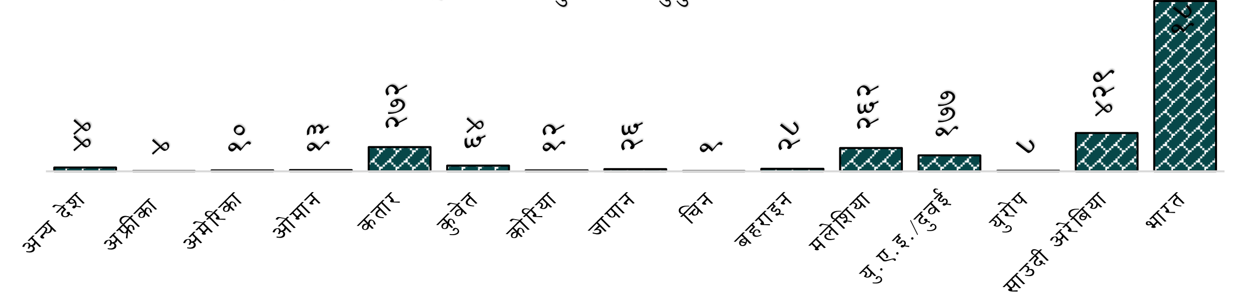

वैदेशिक रोजगारीमा गएका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब ५ प्रतिशत व्यक्तिहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । बाँकि ९५ प्रतिशत व्यक्तिहरुले कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ भने भारत सहित विदेशमा कार्यरत ३,२४८ जना व्यक्तिहरु मध्ये ८० प्रतिशतले विदेश पुगेपछि केहि न केहि सीप हासिल गरेर सोहि अनुसार काम गरिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यो संख्यालाई विश्लेषण गर्दा विदेशमा रहेका व्यक्तिहरुको ठुलो संख्या अदक्ष कामदारको रुपमा काम गरिरहेको अवस्था छ । जसको कारण उनीहरुले गन्तब्य मुलुकमा सोचे अनुरुपको आर्थिक लाभ प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था छैन, साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न जोखिम तथा कठिनाईहरुको सामना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ । उक्त तथ्यांकले भविष्यमा वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरि गुणस्तरीय सीप विकासको तालिमहरु व्यवस्थापन तथा संचालनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । सीप तालिम सम्बन्धी विस्तृत विवरण चिता न. ८ र ९ मा हेर्न सकिन्छ ।

चित्र-८: सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

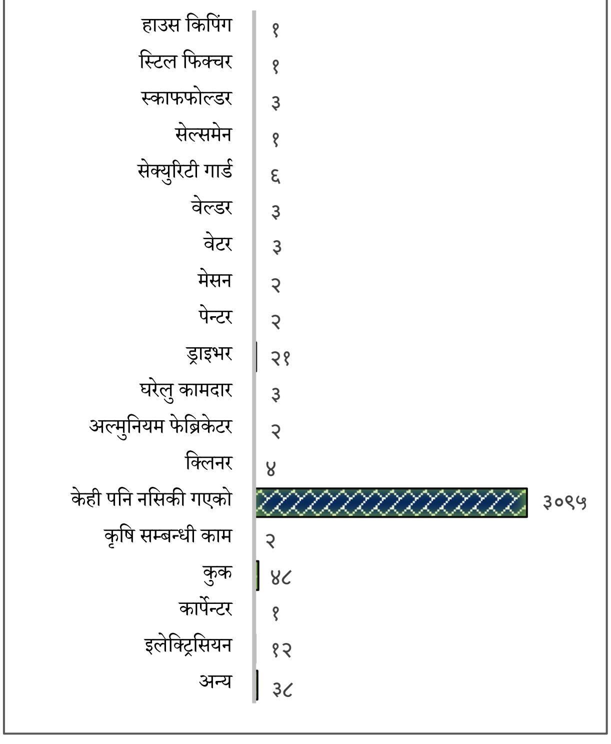

चित्र-९: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिले गरिरहेको पेशा

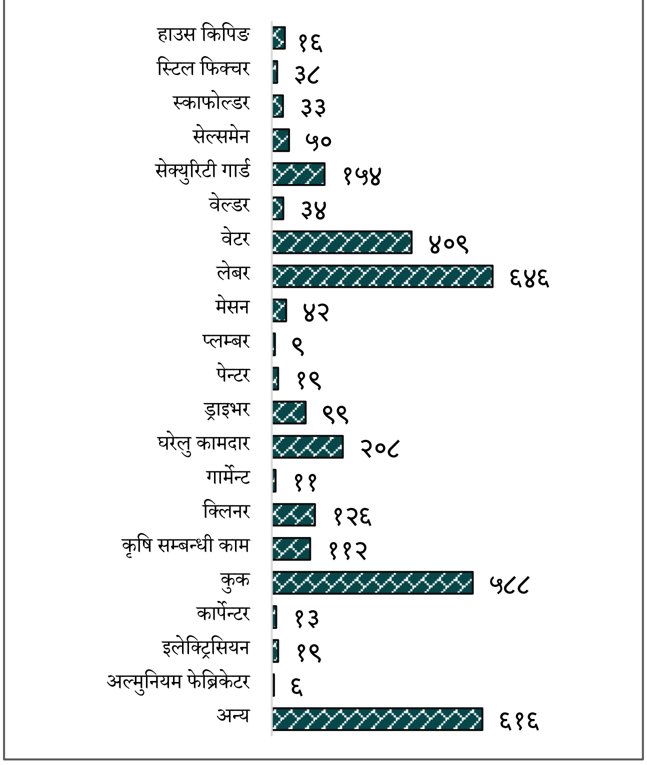

यस गाउँपालिकाबाट ३२०५ जना वैदेशिक रोजगारीमा गएको विवरण प्राप्त भएको छ। भारत बाहेक प्राप्त विवरण अनुसार सवै भन्दा वढी पहिलो पटक भन्दा बढी ४८ प्रतिशत व्यक्तिहरु वैदेशिरक रोजगारिमा गएका छन्। त्यसैगरी क्रमश २७ प्रतिशत व्यक्तिहरु दोस्रो पटक वैदेशिक रोजगारीम गएको, १६ प्रतिशत तेस्रो पटक , ५ प्रतिशत चौथो पटक र ४ प्रतिशत पाँचौ पटक भन्दा बढी वैदेशिक रोजगारिमा गएको विवरण प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगार सम्वन्धि वडागत रुपमा गएको पटक सम्वन्धि विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

वडा	पहिलो पटक	दोश्रो पटक	तेश्रो पटक	चौथो पटक	पाचौं पटक भन्दा बढी	जम्मा
१	३४	२८	१७	३	१	८३
२	१८५	६७	४०	१३	३	३०८
३	४८	७७	५२	१७	२४	२१८
४	५६	५९	४४	१२	६	१७७
५	१९३	२८	१७	१	२	२४१
६	७१	६०	३३	१४	५	१८३
७	५३	४१	१७	५	६	१२२
८	१२	५			१	१८
जम्मा	६५२	३६५	२२०	६५	४८	१३५०

३.३. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्वनको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जनाकरयुक्त हुनुका साथै गन्तब्य मुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र पूर्व प्रस्थान लागत न्यूनिकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ । तर यस गाउँपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरुको संख्या न्यून रहेको पाईएको छ। भारत बाहेक विदेशमा कार्यरत कुल १,३५० जना व्यक्तिहरु मध्ये ४१ प्रतिशत (५५३ जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचन तथा जानकारी लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाईएको छ । यसका साथै पर्याप्त सूचन तथा जानकारीको अभावमा व्यक्तिहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगि लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परेको घटनाहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएको छ । प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरि सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पूर्व प्रस्थान र आवश्यक तालिमहरुको व्यवस्थापन तथा संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ। सूचना लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण चित्र नं. १० मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-१०: सूचना लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

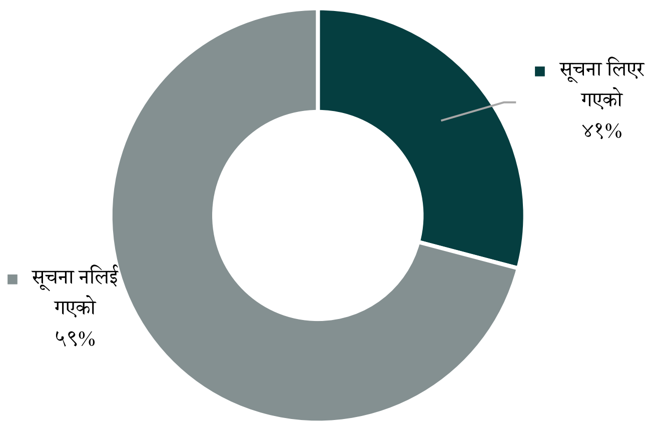

वैदेशिक रोजगारको क्रममा ठगि लगायतको समस्याहरुमा पर्दा न्याय प्राप्त गर्नका लागि आवश्यक प्रक्रिया कहाबाट कसरी हुन्छ, लगायतको विषयमा पनि जानकारी न्यून रहेको पाईएको छ। जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारीका क्रममा समस्यामा परेका व्यक्तिहरुको न्याय प्राप्तिमा पर्याप्त पँहुच पुगिरहेको अवस्था छैन । उक्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न वैदेशिक रोजगारीको क्रममा समस्या भएमा न्याय तथा सहयोग प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कागजपत्रको सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना बृद्धिका अभियानहरु संचालन गर्नु पर्ने देखिएको छ । भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारीमा रहेका कुल १,३५० जनालाई विश्लेषण गर्दा करिब ३ प्रतिशतले मात्र अत्यावश्यक कागजपत्र

चित्र-१२: वैदिशिक रोजगारमा जानको लागि विमानस्थलको प्रयोग

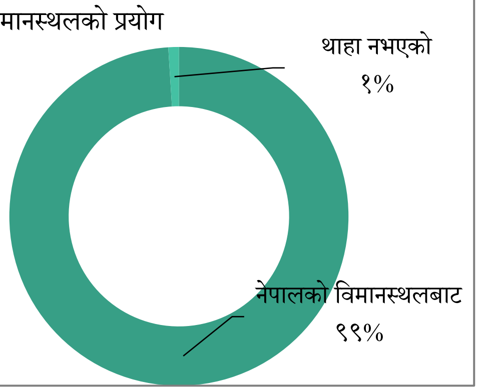

(राहदानी, सम्झौता पत्र, पैसा तिरेको भरपाई, मेडिकल, बिमा वा श्रम स्वीकृति लिदको User ID & password आदि) को प्रतिलिपि घरपरिवारमा छोडेका छन् । जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिको लागि अनिवार्य आवश्यक हुन्छ । घरपरिवारमा अत्यावश्यक कागजपत्र छाडेर जानेको संख्यासम्बन्धि विवरण चित्र नं. ११ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-११: घरपरिवारमा अत्यावश्यक कागजपत्र छाडेर जानेको संख्या

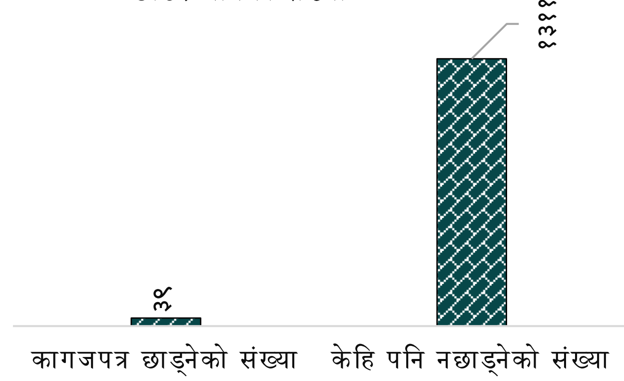

विदेशमा कार्यरत व्यक्तिहरु मध्ये ९९ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थलको प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् भने १ प्रतिशत व्यक्तिहरु कुन बाटो भएर वैदेशिक रोजगारीमा गए भन्ने कुरा घरपरिवारको सदस्यलाई थाहा नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । नेपालको बाहेक अन्य देशको विमानस्थल प्रयोग गरि वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा अलेखबध हुने र ठगि लगायतका समस्या तथा जोखिममा पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारीमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरि यस विषयमा स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरु मध्ये करिब ९७ प्रतिशत व्यक्तिहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसैगरि १ प्रतिशत व्यक्तिहरु बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हालसम्म पनि बिद्यमान रहेको पाईएको छ । बाँकि २ प्रतिशत व्यक्तिहरु आफन्त, अन्य र G to G (Government to Government) प्रक्रिया मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । स्थानीय व्यक्तिहरुको मेनपावर कम्पनीसम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दूरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सुचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने बाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) हरुको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश व्यक्तिहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढी रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । वैदेशिक रोजगारमा जाने मध्यम सम्बन्धी थप विवरण चित्र न. १३ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । कोरिया लगायतका देशमा कार्यरत व्यक्तिहरुले तुलनात्मक रुपमा धैरै राम्रो लाभ लिन सकेको र प्रक्रियागत कठिनाईहरु पनि सामना गर्न नपरेको सकारात्मक जानकारीहरु प्राप्त भएका छन् ।

चित्र-१३: वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी विवरण

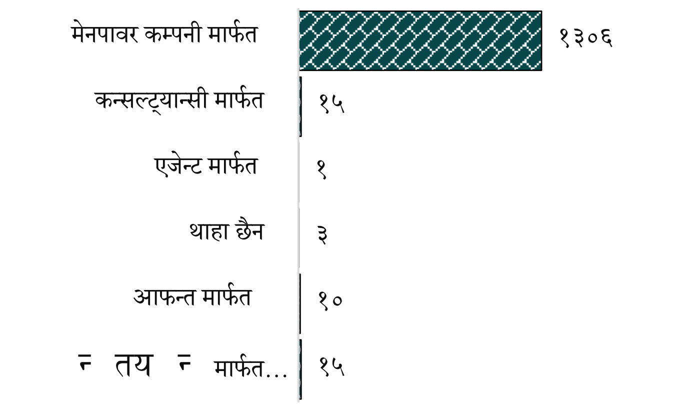

सरकारले खाडी मुलुक तथा मलेसिया जनाको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरेको छ । वर्तमान अवस्थामा सुनिलस्मृति गाउँपालिकाको १,२४५ व्यक्तिहरु उक्त देशहरुमा कार्यरत छन् । जुन संख्या भारत बाहेक विदेशमा कार्यरत संख्या १,३५० जना मध्यको ९२ प्रतिशत हिस्सा हो । सरकारले खाडीमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यबस्था गरेपनि वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये ३ प्रतिशत (४६ जना) ले मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । करिब ३७ प्रतिशत व्यक्तिहरुले २ लाख भन्दा बढी रकम तिरेको देखियो । त्यसैगरी ५० प्रतिशतले १ लाख १ हजार देखि २ लाख सम्म तिरेको , ६ प्रतिशतले ८१ हजार देखि १ लाख सम्म तिरेको, ३ प्रतिशतले ५१हजार देखि ८० हजार सम्म तिरेको, १

चित्र-१४: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा तिरेको लागत

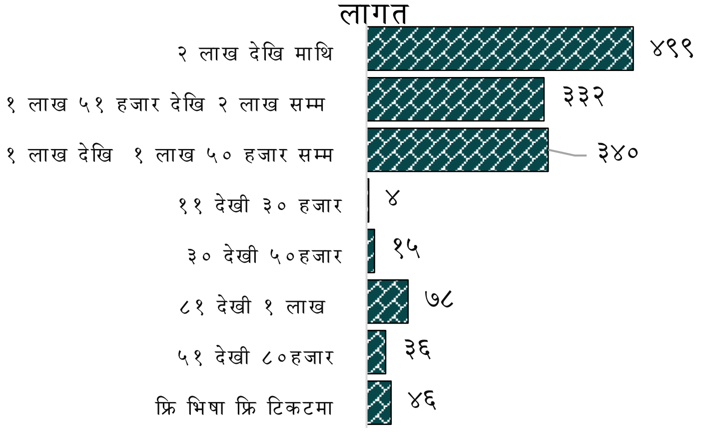

प्रतिशतले ३० देखि ५० हजार सम्म तिरेको र ३ प्रतिशत फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा सरकारले फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था अत्यन्त फितलो रहेको पाईएको छ। लागत सम्वन्धि विवरण चित्र नं. १४ मा उल्लेख गरिएको छ।

सरकारले लागु गरेको व्यवस्था तथा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको विषयमा स्थानीय व्यक्तिहरुमा जानकारीको कमि हुनु, गन्तब्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धीको सीप नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारीको समग्र प्रक्रियामा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रतिको निर्भरता बढ्नाले यस्तो अवस्था सिर्जना भईरहेको आंकलन गर्न सकिन्छ। उक्त समस्यालाई न्यूनिकरण गर्नको लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुको सूचना तथा सीपमा पहुँच वृद्धि गर्दै बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावरको अनाधिकृत चलखेललाई नियमन गर्नु

चित्र-१५: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लिएको ऋणको व्याजदर

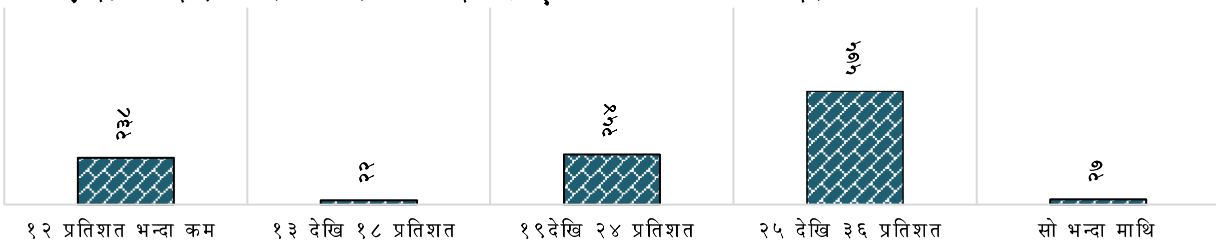

जरुरी छ। अत: यस क्षेत्रमा योजनावद्ध रुपमा विभिन्न सचेतना, परामर्श तथा सीप तालिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुका साथै सम्बन्धित निकायहरुको प्रभाबकारी नियमन गर्नु पर्ने देखिन्छ। माथिको तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरुले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)/मेनपावर कम्पनीलाई सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा धेरै गुणा बढी रकम तिर्नु परिरहेको अवस्था देखिएको छ। जसको लागि भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत रहेका १,३५० जना व्यक्तिहरु मध्ये ८३ प्रतिशतले ऋण लिएको अवस्था छ। उक्त ऋण साथीभाइ तथा साहु महाजनबाट चर्को ब्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। करिब ५२ प्रतिशत व्यक्तिहरुले २५ देखि ३६ प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण लिएको अवस्था छ। त्यसैगरी २३ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १९ देखि २४ प्रतिशत ब्याजदरमा, २ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १३ देखि १८ प्रतिशत ब्याजदरमा, २१ प्रतिशत व्यक्तिहरुले १२ प्रतिशत भन्दा कम ब्याजदरमा ऋण लिएको देखिन्छ भने बाँकि २ प्रतिशत व्यक्तिहरुले ३६ प्रतिशत भन्दा बढी ब्याजदरमा ऋण लेयेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। बैंक तथा वित्तिय संस्थाबाट १ प्रतिशत भन्दा कम व्यक्तिहरुले ऋण लिएको अवस्था छ। उक्त तथ्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थामा व्यक्तिहरुको कम्जोर पहुँच रहेको देखिन्छ।

चित्र-१६:ः वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा ऋण लिएको विवरण

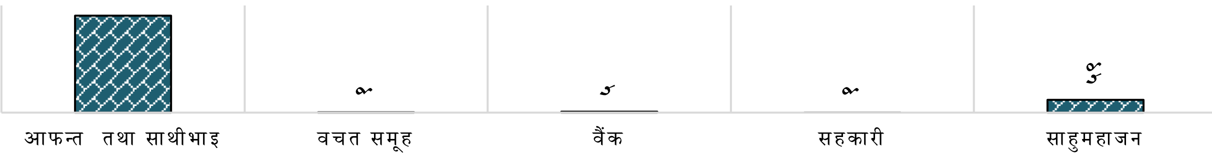

वैंक तथा वित्तिय संस्थाबाट जम्मा १ प्रतिशत भन्दा कम यूवाहरुले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ। उक्त विवरणले बैंक तथा वित्तिय संस्थामा यूवाहरुको पहुँच कमजोर रहेको देखिन्छ।

३.४. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था:

चित्र-१७: वडागत विप्रेषण प्राप्तिको विवरण

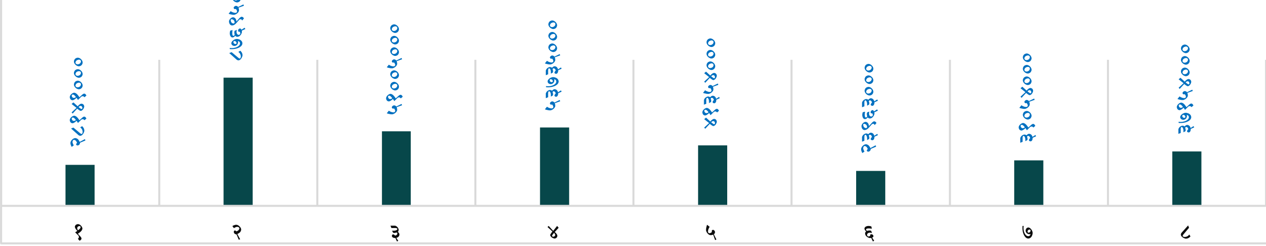

वैदेशिक रोजगारको सबल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभब, र विप्रेषण आर्जन हो। प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरि स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानुपर्ने बाध्यात्मक अवस्थाको न्यूनिकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा ३५ करोड ४१ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त तथ्यांक भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,२४८ जना कामदार मध्ये १,६६८ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो। वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई १,६६८ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा १७ हजार ६ सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाइरहेको अवस्था छ। भारत सहित वैदेशिक रोजगारमा रहेको ३,२४८ जना मध्ये करिब ४९ प्रतिशत (१,५८० जना) व्यक्तिहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । विशेष गरि भारतमा रहेका कामदारहरुले रकम नै बोकेर आउने त्यसको एकिन तथ्यांक आउन नसकेको कारण यो संख्या कम देखिएको हो ।भारत बाहेक अन्य देशमा रहेका कतिपय व्यक्तिहरु भर्खरै गन्तब्य मुलुकमा पुगेको, केहि व्यक्तिहरुले गन्तब्य मुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय व्यक्तिहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ। करिब ९९ प्रतिशत व्यक्तिहरुले IME अथवा बैंकबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वडागत विप्रेषण प्राप्त गरेको विवरण चित्र नं. १७ मा प्रस्तुत गरिएकोछ।

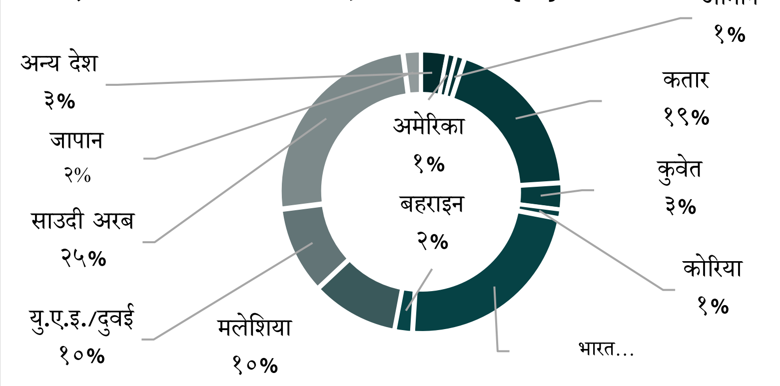

चित्र-१८: विप्रेषण प्राप्तिको देशगत विवरण (%)

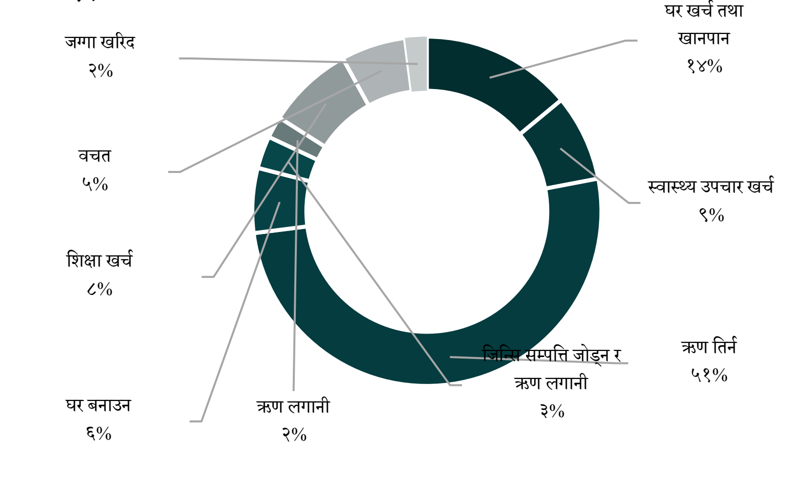

चित्र-१९: प्राप्त विप्रेषणको उपयोगको अवस्था

सुनिलस्मृति गाउँपालिकामा एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल ३५,४१,०१,००० विप्रेषण मध्ये ६९ प्रतिशत खाडी मुलुक तथा मलेसियामा काम गरिरहेका व्यक्तिहरुले पठाएको पाईएको छ। एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढी साउदी अरेबियाबाट २५ प्रतिशत, कतारबाट १९ प्रतिशत, मलेसियाबाट १० प्रतिशत, यू.ए.ई./दुवईबाट १० प्रतिशत र कुवेत, कोरिया, जापान, बहराइन लगायतका देशहरुबाट १२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ। भारतले विप्रेषणको २३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ ।थप विवरण चित्र न. १८ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ। उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँच वृद्धि भएको पाईएको छ। समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीबनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपुर्ण टेवा पुर्याइरहेको देखिन्छ; तथापी गाउँपालिका भित्र ठुलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणलाई समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागत रुपमा योजनाबद्ध प्रयासको कमि देखिएको छ।

प्राप्त विप्रेषणको ठुलो हिस्सा करिब ५१ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ। त्यसै गरि १४ प्रतिशत घरखर्च तथा खानपानमा, ८ प्रतिशत शिक्षामा, ९ प्रतिशत स्वास्थ्यमा, ६ प्रतिशत घर बनाउन, ३ प्रतिशत जिन्सी सम्पति जोड्नमा, २ प्रतिशत जग्गा खरिद गर्नमा,र ऋण लगानी २ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ। समग्रमा ५ प्रतिशत विप्रेषण बचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत भन्दा पनि कम विप्रेषण प्रयोग भएको पाईएको छ। उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रबर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ। अत: विप्रेषणलाई उत्पदनमुलुक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय

सरकारले स्थानीय स्तरको स्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ। थप विवरण चित्र न. १९ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत भन्दा कम रकम उपयोग भएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रबर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अत: विप्रेषणलाई उत्पदनमुलुक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको स्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरि सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ। विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सके चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यात्मक अवस्थाको न्यूनीकरण गर्नमा मद्दत पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

३.५ वैदेशिक रोजगारीका क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु:

वैदेशिक रोजगारको क्रममा विभिन्न मुलुकमा कार्यरत व्यक्तिहरुले नेपालमा सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब बिदेशमा नपाएको लगायतको विभिन्न समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ। त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने व्यक्तिहरुको कुल संख्या ६९ जना रहेको छ। समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धैरै व्यक्तिहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको तलब सुबिधा नपाएको घटना भेटिएका छन। त्यसपछि करार सम्झौता अनुसारको काम र तलब दुबै नपाएको र सम्झौता बमोजिमको काम नपाएको घटना भेटिएका छन्। त्यस बाहेक आफु कार्यरत कम्पनीको मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खान तथा तलब नपाएको समस्याहरु तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन्। उक्त घटनाहरु चित्र न. २० मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-२०: वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहहरुले भोगिरहेका समस्याहरु

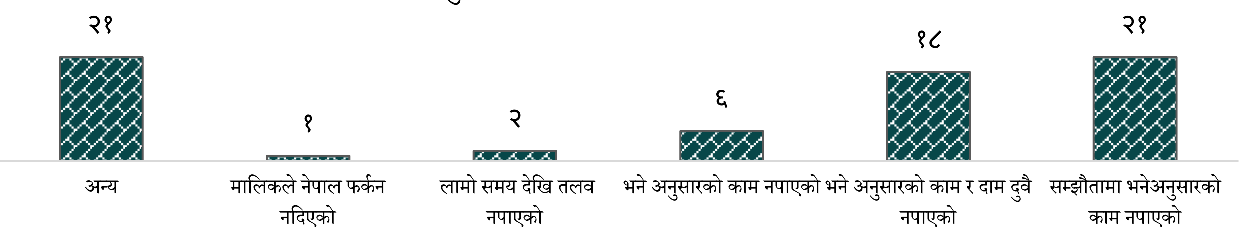

गन्तब्य मुलुकमा कार्यरत व्यक्तिहरु यस्ता समस्याहरु भोगिरहेको भए पनि सहयोग गर्ने निकाय तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारीको कमि हुँदा अधिकांश व्यक्तिहरुले कुनै पनि कानुनी प्रक्रिया अगाडी नबढाएको अवस्था देखिएको छ। त्यसै गरि भविष्यमा त्यस्ता घटनाहरु कम गर्न उक्त विषयमा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्न जरुरि देखिन्छ। साथै प्राप्त ६९ वटा समस्याहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न सदमुकाम स्थित आप्रवासी स्रोत केद्र (सहायता कक्ष), जिल्ला प्रशासन कार्यालय (प्रमुख जिल्ला अधिकारी), वैदेशिक रोजगार बोर्ड, वैदेशिक रोजगार बिभाग, तथा गन्तब्य मुलुक स्थित कुटनीतिक निकायहरुसंग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी देखिन्छ।

३.६. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु:

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुले ठगि लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको

चित्र नं.-२१: वैदेशिक रोजगारमा हुँदा परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु

	अन्य कुनै घटना	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	वालवच्चा एक्लो भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको
जना	३	१५	२	२	८

जानकारी प्राप्त भएको छ । बालबालिकालाई उचित हेरचाह एबम जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा आवश्यक सहयोग प्राप्त भईरहेको छैन । कतिपय परिवारका जेठ नागरिकहरु सहारा बिहिन बन्दै गैरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार, तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । कतिपय समस्या देख्न सकिन्छ, कतिपय समस्याहरु विचार र भावनासँग जोडिएकाले महशुस तथा आंकलन मात्र गर्न सकिन्छ । परिवारको सदस्यहरुमा मानसिक चिन्ता, पारिवारिक वेमेल, घरेलु हिंसा, आत्महत्या, आरोप-लान्छना तथा दोस्रो विवाहको घटनाहरु जस्ता समस्याहरु उल्लेख्य संख्यामा देखिएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका घरधुरीको तथ्यांकलाई हेर्दा ३० जनाले वैदेशिक रोजगारीको क्रममा परिवारको सदस्यहरुले यस्ता समस्याहरु भोगिरहेका छन् । समस्यासँग सम्बन्धित विस्तृत विवरण चित्र न. २१ मा उल्लेख गरिएको छ ।
उक्त जानकारी समुदायका मुख्य सुचनादाताहरु (समुदायका शिक्षक, स्वयंसेविका लगायतका स्थानीय जानिकारहरु) मार्फत प्राप्त भएको हो । यस्ता सुचनाहरु नितान्त व्यक्तिगत विषय भएकोले थाहा पाउन र संकलन गर्न चुनौतीपूर्ण भएकोले यो संख्या नै पूर्ण नहुन सक्छ । तथापी यो संख्याले प्रतिनिधि घटनाहरुको उजागर गरेको छ । साथै यी घटनाहरुको व्यक्तिगत गोपनियता र संबेदनशिलतालाई मध्यनजर गरि यहाँ कुल संख्या मात्र उल्लेख गरिएको छ ।

विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा मात्र केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके समृद्ध समाज निर्मण भइ विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ । यस गाउँपालिकाले यस्ता समस्या तथा सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिएकोछ ।

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण:

वैदेशिक रोजगारले आन्तरिक बसाइसराईको क्रमलाई प्रोत्साहित गरेको तथ्य विभिन्न अध्ययनहरुले उजागर गर्दै आएको विषय हो । विप्रेषणको प्राप्ति सँगै आर्थिक स्तर बढे पछि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुबिधा उपभोगको हिसाबले मानिसहरु दुर्गमबाट सुगम अर्थात् गाउँबाट शहरतिर बसाई सर्ने प्रक्रिया नियमित र स्वाभाविक जस्तै भएको छ । यस गाउँपालिकाबाट २१ परिवारले गाउँपालिकाको कार्यालय भएको क्षेत्र, सदरमुकाम, नजिकको शहर दाङ, नेपालगन्ज, काठमाण्डौ लगायतको क्षेत्रमा बसाई सर्ने योजना बनाएको जानकारी प्राप्त भएको छ । यसका साथै उक्त क्षेत्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका ३६ जनाले घडेरीको रुपमा जग्गा किनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तालिका २२ र २३ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं.-२२ : वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको बसाई सरेर जाने योजना

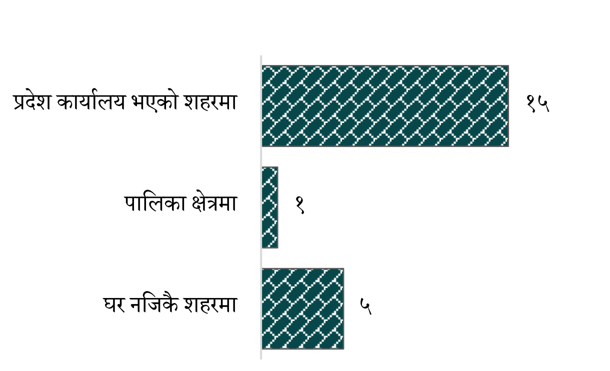

चित्र नं.-२३: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारले घडेरी किनेको विवरण

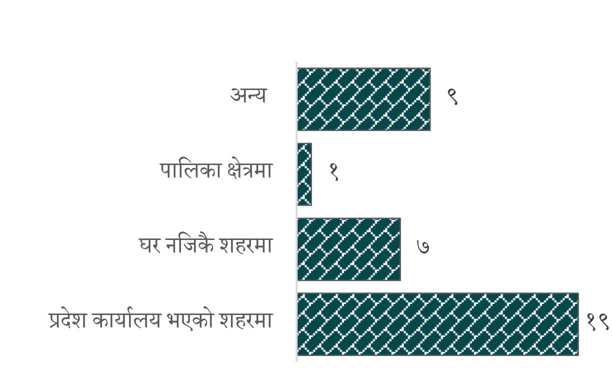

३.८. वैदेशिक रोजगारीका कारण मृत्यू अंङभंङ सम्बन्धी विवरण

वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथ साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृयाका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तब्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरु सवैमा विदितै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरु (आधारभुत कानून, ट्राफिक नियम, भाषा आदी), सीप यूक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घट्ना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको शव ३ देखि ५ वटा काठको वाकसमा नेपाल आउने गरेको वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेकोछ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या वृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि मृत्यू स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई वयष्क उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस गाउँपालिकामा हाल सम्म ७ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यू तथा अंगभंग भएकाहरु मध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था

तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले वस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ ।

३.९. विविध

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीका बालबालिकाहरुलाई अंग्रेजी माध्यमबाट गुणस्तरीय शिक्षा दिने योजनामा लिबांङ, घोराही, नेपालगंज तथा काठमान्डौ लगायतका शहरमा रहेको निजि बिद्यालयहरुमा पढ्न पठाएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । जसमा ४८ छोरा हरु निजि बिद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छ भने ४४ छोरीहरु निजि बिद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छन् साथै ७४ जना छोरा छोरि दुबैलाई निजि बिद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छन् । सो तथ्यांकले स्थानीय समुदायका व्यक्तिहरुको निजि विद्यालय प्रतिको आकर्षण बढिरहेको अवस्था दर्शाउछ । उक्त अवस्थालाई विश्लेषण गर्दै स्थानीय सरकारी विद्यालयहरुमा पनि अंग्रेजी मध्यमबाट पठनपाठन शुरु गरि शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न सके अंग्रेजी भाषाकै लागि गाउँपालिकाबाटपढ्नको लागि बाहिर जाने अवस्थालाई कम गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । विस्तृत रुपमा चित्र न. २४ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं.-२४: बालबालिकालाई नीजि विद्यालय पढ्न पठाएको संख्या

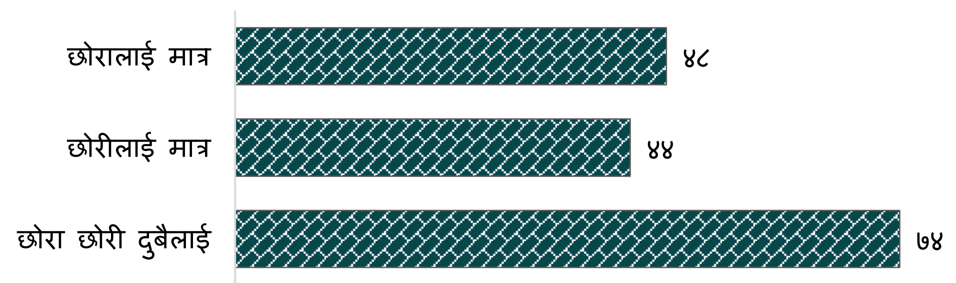

खण्ड-चार

अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण

४. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको जनसांखिक विवरण

४.१ अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको लैङिक तथा जातिगत विवरण

सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको कुल ७,००९ घरधुरी मध्ये १५ जना व्यक्तिहरु अध्ययनको लागि बिदेशमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। १५ घरधुरीबाट १५ जना व्यक्तिहरु विदेश अध्ययन गर्न गएका छन्। अध्यनका लागि विदेश गएका मध्ये ५० प्रतिशत महिला रहेका छन्। अध्यनका लागि विदेश गएपनि अधिकांशले अध्ययनका साथसाथै रोजगारी गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ। सबैभन्दा बढी वडा न. २ बाट १४ जना गएका छन् भने सबैभन्दा कम वडा न. १ बाट १ जना विदेश अध्ययन गर्न गएका छन् ।

सुनिलस्मृति गाउँपालिकाबाट अध्ययनका लागि विदेश जानेहरुको जातिगत रुपमा विश्लेषण गर्ने हो भने १३ ब्राह्मण/ क्षेत्री समुदायका रहेका छन्। त्यस्तैगरि १ जना जनजाती समुदायको, १ जना दलित समुदायको रहेका छन्।

चित्र-२६: अध्ययनका लागि विदेश गएको वडागत संख्या

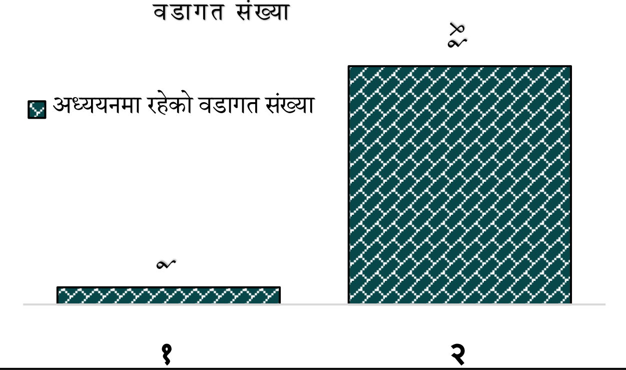

तालिका नं.२७
अध्ययनमा रहेको व्यक्तिको जातिगत विवरण

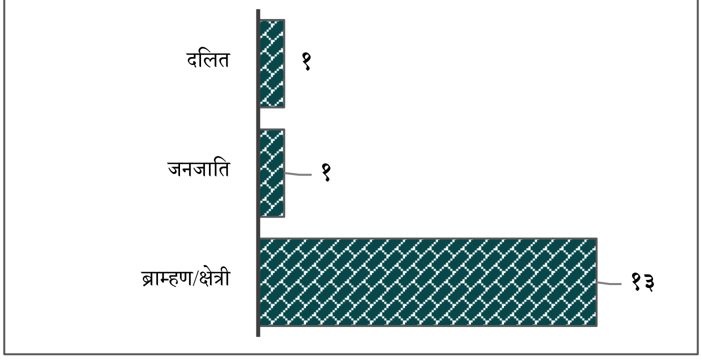

४.२. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरु गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस गाउँपालिका बाट अध्ययनको लागि अमेरिका, अस्ट्रेलिया र युरोपका देशहरु मुख्य अध्ययन गन्तव्यको रुपमा छनौट गरेको विवरण प्राप्त भएकोछ। अध्ययनका लागि विदेश गएका जम्मा १५ जना मध्ये सबैभन्दा बढी ११ जना जापान गएका छन्। त्यस्तै गरि २ जना अष्ट्रेलिया र २ जना अन्य देश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। अध्ययनका लागि छनौट गरिएको देशगत विस्तृत विवरण चित्र नं. २८ उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-२८: वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

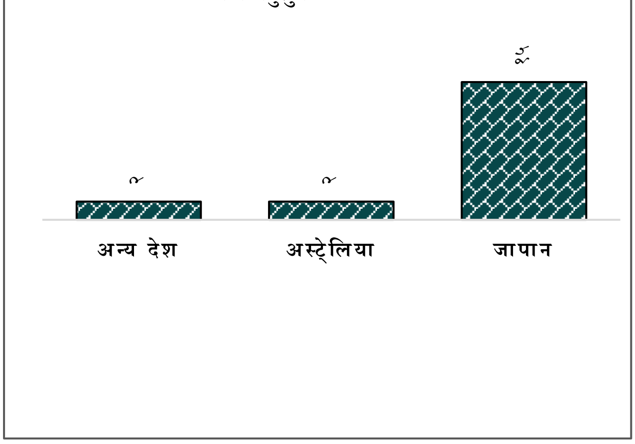

चित्र-२९ : अध्ययनमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

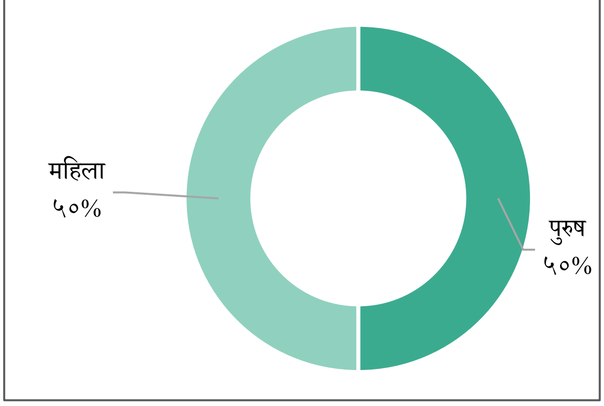

विप्रेषणले देशको अर्थिक अवस्था चलायमान बनाएको छ र देशले प्राप्त गरेको विप्रेषणमा वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरुले योगदान अतुल्य छ । तर विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ । यस गाउँपालिका मा वार्षिक करिब ३५ करोड ४१ लाख विप्रेषण प्राप्त भएको देखिन्छ भने २ करोड ५७ लाख अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । जुन मनन योग्य विषय हो । वडागत रुपमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको विवरण चित्र नं. ३० मा हेर्न सकिन्छ ।

चित्र-३०: वडागत रकम बाहिर गएको विवरण

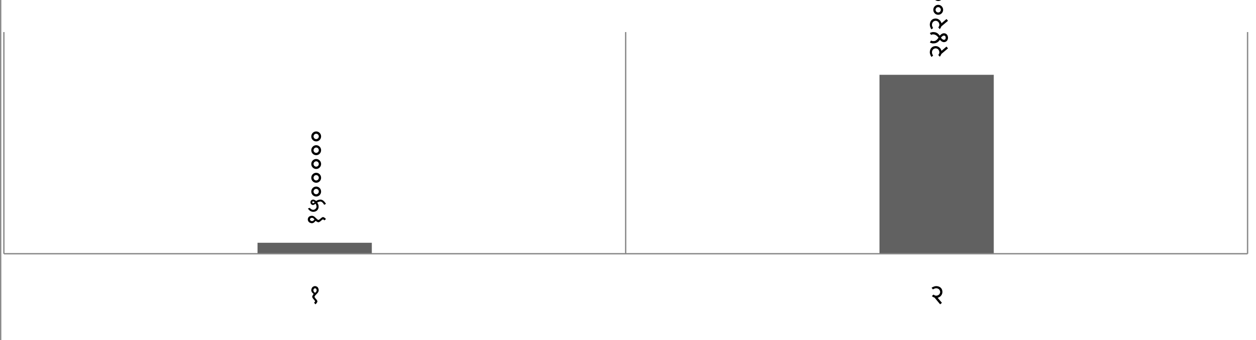

४.३. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगारसँग सम्वन्धित विवरण

अध्ययनको लागि विदेश गएपनि अध्ययन संगसंगै काम पनि गर्ने र आफ्नो भबिष्य सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले नेपालीहरु विदेश गएको देखिन्छ । यस गाउँपालिका बाट कुल १५ जना अध्ययनका लागि विदेश गरएको मध्ये ६ जनाले अध्ययन संगसंगै काम पनि गरिरहेका छन् भने ९ जनाले अध्ययन मात्र गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ । अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले अध्ययनका साथसाथै काम गरेपनि कमाएको पैसा विश्वविद्यालयको शुल्क, खान बस्न मै ठिक्क हुने गरेको र अध्ययनका लागि विदेश गएकाले नेपालमा पैसा पठाउन हुण्डी मार्फत पैसा पठाउने गरेकोले विप्रेषणमा ठुलो योगदान भने देखिदैन ।

चित्र-३० :अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगारसँग सम्वन्धित विवरण

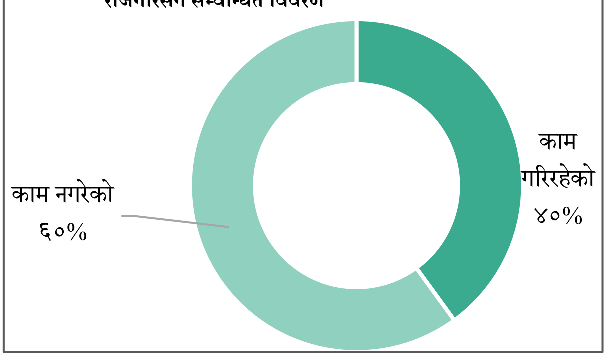

खण्ड-पाँच

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

५. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण:

सुनिलस्मृति गाउँपालिका बाट वैदेशिक रोजगारीमा गएका ३,२४५ घरधुरीका कुल ३,८०५ जना मध्ये ५०७ घरधुरीका ५४२ जना (१४ प्रतिशत) व्यक्तिहरु स्वदेश फर्किसकेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीबाट स्वदेश फर्केका मध्ये वडा नं.७ वाट सवै भन्दा बढी ११४ जना फर्केका छन त्यस्तै गरि वडा नं. ८ वाट ९२ जना, वडा नं. ३ वाट ८१ जना, वडा नं ५ बाट ७६ जना, वडा नं. २ वाट ५५, वडा नं ४ बाट ४६ जना, वडा नं १ बाट ४२ स्वदेश फर्केको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने सवै भन्दा कम वडा नं. ६ वाट ३६ जना स्वदेश फर्किसकेको विवरण प्राप्त भएको छ। वडागत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३१ मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-३१: वडागत वैदेशीक रोजगारीमा गएको र वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केको संख्या

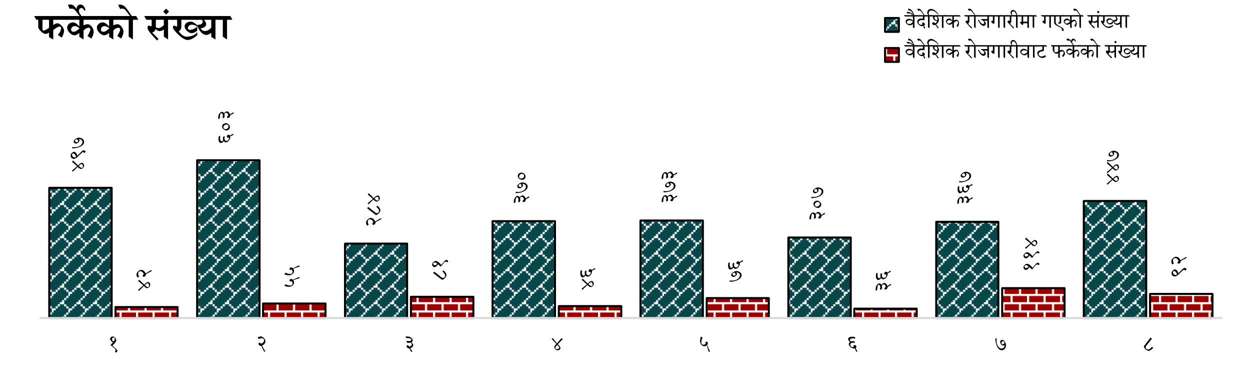

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका जम्मा ५४२ जना मध्ये सवैभन्दा धेरै ३ वर्ष भन्दा बढी वसेर फर्केको १४७ जना, २ वर्ष सम्म बसेर फर्किने १४६ जना, १ वर्ष सम्म वसेर फर्किने १४० जना, ३ वर्ष सम्म वसेर फर्किने ५५ जना, रहेका छन भने सवै भन्दा कम ६ महिने मात्र वसेर फर्किने ५४ जना रहेको विवरण प्राप्त भएको छ। काम गरेको अवधि सम्वन्धि विस्तृत विवरण चित्र नं. ३२ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.३२
काम गरेको अवधीको विवरण

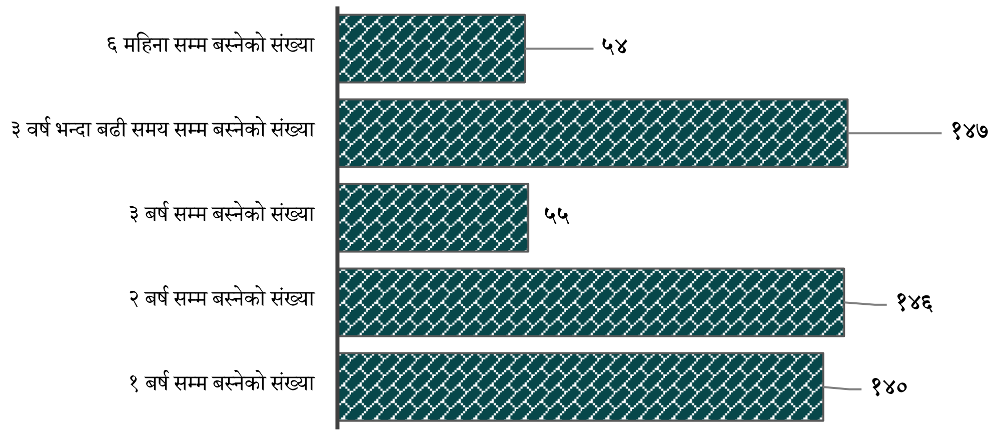

४.१ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण:

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ५४२ जनालाई जातिगत रुपमा हेर्ने हो भने ४० प्रतिशत जनजाती समुदायका रहेका छन। त्यसै गरी ३५ प्रतिशत ब्राह्मण-क्षेत्री समुदायका, १८ प्रतिशत दलित समुदायका रहेका छन भने बाँकी ७ प्रतिशत अन्य समुदायका रहेका छन्। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका कुल संख्या मध्ये महिला १ प्रतिशत रहेका छन्। जातिगत सम्वन्धि विस्तृत विवरण तिका ३३ मा उल्लेख गरिएको छ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ५४२ जनालाई उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा २१ देखो ३० वर्ष उमेर समूहका सवै भन्दा वढी २२६ जना (४२ प्रतिशत) रहेका छन् । त्यसै गरी ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका २११ जना (३९ प्रतिशत), ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समूहका ८२ जना (१५ प्रतिशत), १८ देखि २० वर्ष उमेर समूका १२ जना (२ प्रतिशत) स्वदेश फर्केका छन भने सवै भन्दा कम ५० वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहका ११ जना (२ प्रतिशत) रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारीवाट फर्केका व्यक्तिहरुको उमेरगत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३४ मा हेर्न सकिन्छ ।

तालिका नं.३३
वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिको जातिगत

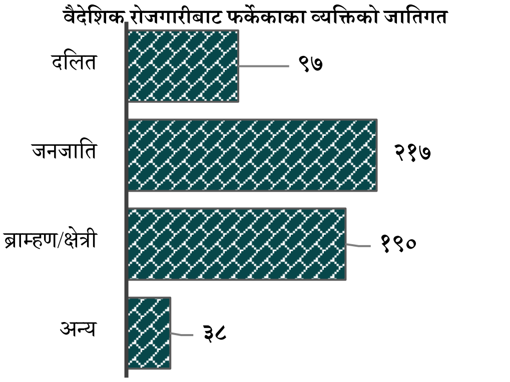

चित्र नं. ३४: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

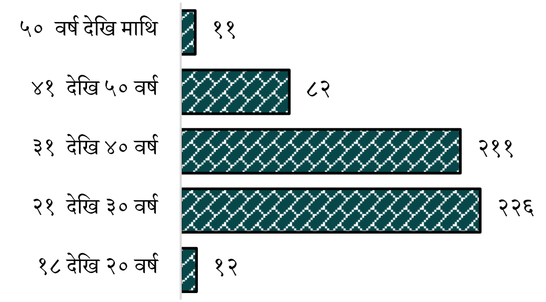

४.२ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ५२ प्रतिशत करार सम्झौता अबधि पुरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । १४ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत कम्पनि बन्द भएर (टुटेर) फर्किएका छन् भने ४ प्रतिशत राजिनामा दिएर परिवारसंग बस्न फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरि ६ प्रतिशत व्यक्तिहरु स्वास्थ्यमा समस्या देखिएर फर्किएका छन् भने ३ प्रतिशत मानिस कम्पनीले समय अबधि पुरा नभई फिर्ता पठाई फर्किएका छन् । बाँकि २१ प्रतिशत अन्य समस्याको कारण फर्किएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । चित्र नं. ३५ मा फर्किनुको कारण सम्वन्धि विवरण हेर्न सकिन्छ ।

चित्र नं.-३५: वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुको कारण

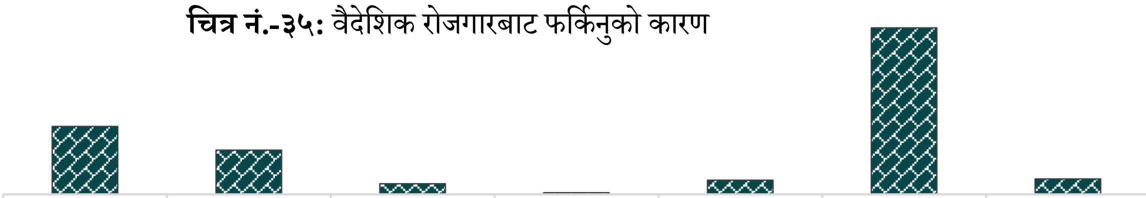

	अन्य	कम्पनी बन्द भएर (टुटेर)	कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	मेडिकल फेल भएर	राजिनामा दिएर परिवारसँग रहन	सम्झौता सकिएर	स्वास्थ्य समस्या भएर
जना	११५	७५	१८	३	२४	२८१	२६

४.३ मुख्य गन्तव्य मुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:

भारत बाहेक यस गाउँपालिकामा सवै भन्दा बढी ब्यक्तिहरु मलेसिया र खाडी मुलुकबाट फर्केर आएका छन वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल ५४२ जना मध्ये कतारबाट २० प्रतिशत व्यक्तिहरु फर्केका छन् । त्यसपछि साउदी अरेबियाबाट १९ प्रतिशत, यू.ए.ई/दुवईबाट १० मलेसियाबाट ७ प्रतिशत कुवेतबाट ४ प्रतिशत र ४ प्रतिशत अन्य देशबाट फर्केका छन् । फर्केर आउनेमा ३६ प्रतिशत हिस्स भारतले ओगटेको छ । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ब्यक्तिको विवरण चित्र नं. ३६ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-३६ : वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको व्यक्तिको मुख्य गन्तव्य मुलुक

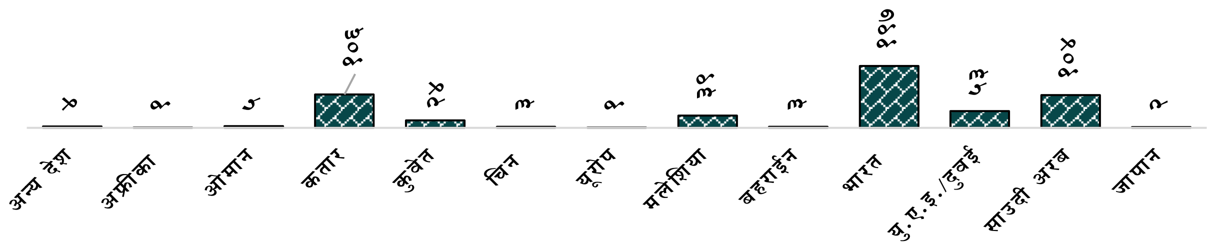

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका मध्ये ६८ प्रतिशतले विभिन्न बिधामा सीप तथा दक्षता हासिल गरि स्वदेश फर्केका छन् भने ३२ प्रतिशतले केही सीप आर्जन गरे पनि स्पष्ट बिधामा सीप तथा ज्ञान हासिल नगरी स्वदेश फर्केको विवरण प्राप्त भएको छ । सीप तथा दक्षताको आधारमा बिष्लेषण गर्ने हो भने सवै भन्दा बढी कुकमा १४ प्रतिशत, मेसनमा १० प्रतिशत, कृषि सम्बन्धि काममा ७ प्रतिशत, घरेलु कामदार र वेटरमा ६/६ प्रतिशत, ड्राइभर र स्काफोल्डरमा ५/५ प्रतिशत क्लिनर र सेक्युरिटी गार्डमा २/२ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी प्लम्वर, पेन्टर, हाउसकिपिङ, गार्मेन्ट, ईलेक्ट्रिसियन जस्ता सीप तथा दक्षता हासिल गरी स्वदेश फर्केको विवरण प्राप्त भएको छ । विषयगत सीप सम्बन्धि विवरण चित्र नं. ३७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-३७ : वैदेशिक रोजगारमा फर्केको व्यक्तिलसंग भएको सिप

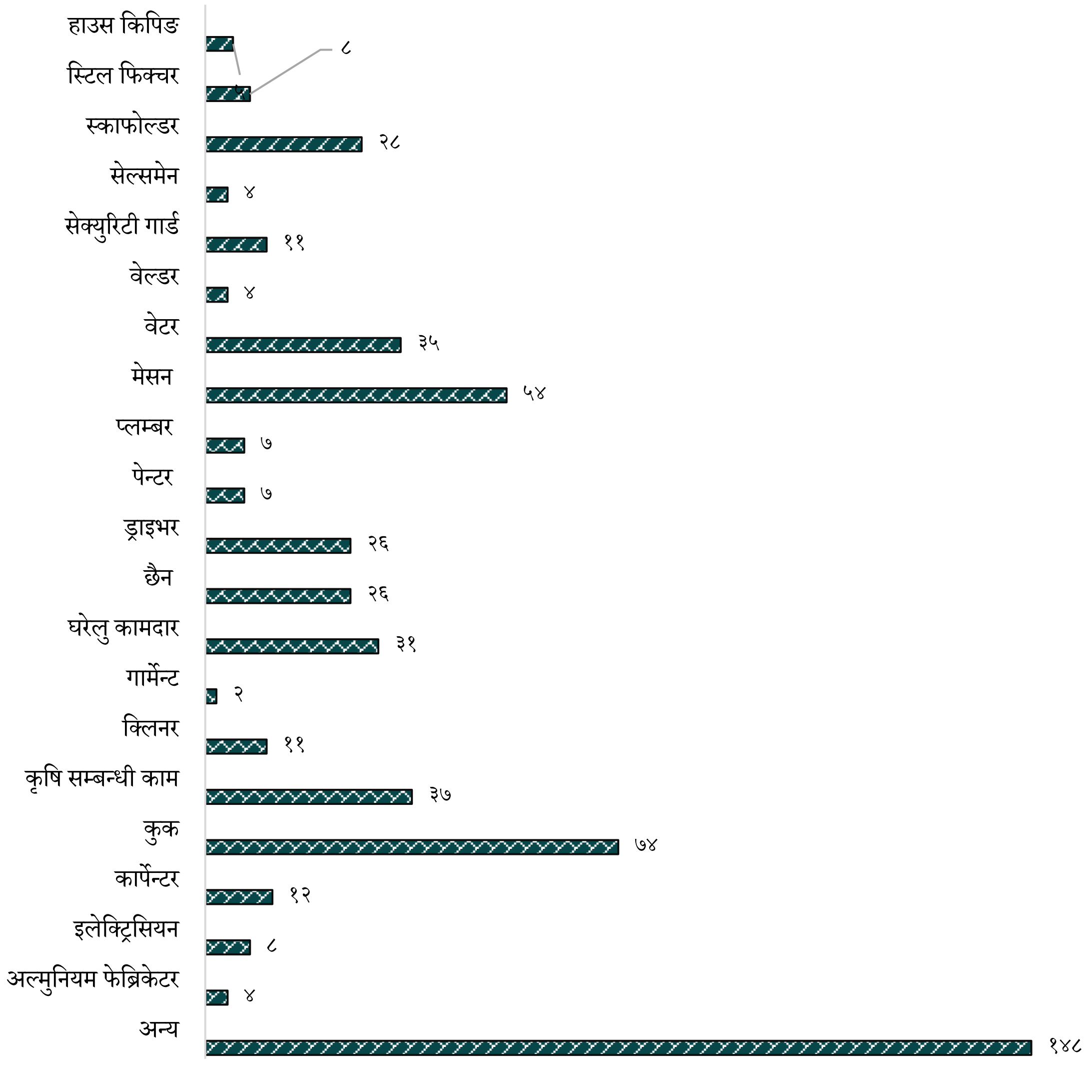

यसरी वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका ब्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृयामा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय ब्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदाहूँदै पनि आफुसँग सीप र दक्षताको प्रमाण-पत्र नभएको कारण स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसरहरु तथा प्रतिस्पर्धामा सहभगी हुनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था समस्याको रुपमा प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएकाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण तथा प्रमाणीकरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी रोजगार तथा स्वरोजगार सृजना गर्न थोरै भए पनि वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरुलाई प्रोत्साहित हुने देखिन्छ ।

४.४ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ५४२ जना मध्ये ३९ प्रतिशत बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजीमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। रोजगारको खोजीमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरिरहेको १ प्रतिशत , स्वोरोजगारमा संलग्न संख्या करिब ८ प्रतिशत , होटेल व्याबसये गरिरहेको १ प्रतिशत, कृषि पेशा गरिरहेको १७ प्रतिशत, पशुपालन ३ प्रतिशत र अन्य व्यबसायमा संलग्न ४ प्रतिशत मात्र रहेको पाईएको छ । त्यसै गरि २७ प्रतिशत व्यक्तिहरु तत्काल पुन: वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ।

स्वरोजगार गरिरहेका व्यक्तिहरु स्थानीय स्तरमा तरकारी खेती फलफुल खेती, बाख्रापालन, व्यपार तथा कुखुरा पालन लगायतका क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईएको छ । जस्को विस्तृत विवरण चित्र नं. ३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र नं. ३८ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरुको अवस्था

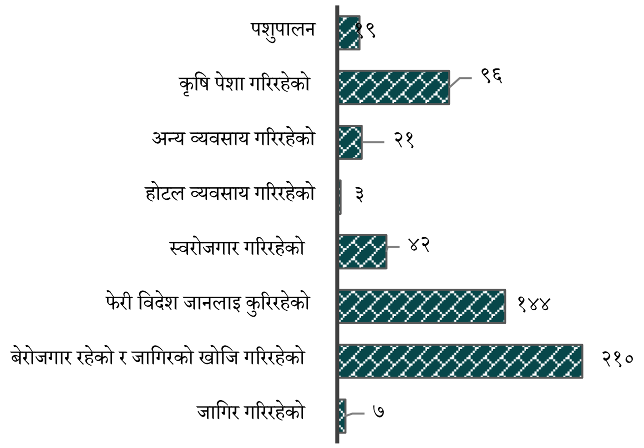

त्यसै गरी २२ जना यूवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ। जसको वडागत चित्र नं. ४० मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं. ४० व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या

वार्ड नं	यदि व्यवसाय शुरु गर्ने योजना छ भने कुन व्यवसाय गर्ने योजना छ						
	अन्य	कुखुरा पालन	यहि रोजगार गर्ने	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	होटल व्यवसाय	जम्मा
१		१		१	१०		१२
२							०
३							०
४			१				१
५	१				३		४
६		१			२		३
७	१					१	२
८							०
जम्मा	२	२	१	१	१५	१	२२

विदेशमा मेहनतका साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय सञ्चालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सवै यूवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतका सहयोगको आपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ। यसरी अपेक्षा राख्ने मध्ये ८ प्रतिशतले व्यवसाय सम्बन्धी थप तालिम, ८ प्रतिशतले आवश्यक सामाग्री सहयोग, ३ प्रतिशतले व्यबसायमा छुट, र १४ प्रतिशतले सहुलियत कर्जाको अपेक्षा देखाएको विवरण प्राप्त भएको छ। जसलाई तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

वार्ड नं	व्यवसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कुनै निकाय, स्थानीय सरकार सँगको अपेक्षा					
	तालिम	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	प्रबिधि सहयोग	व्यावसाय दर्तामा छुट	सामग्री सहयोग	जम्मा
१	९	२५	१			३५
२	६	३७			५	४८
३						०
४	१				१	२
५	६	६		१		१३
६	१	४				५
७	१८	२	८	१	२७	५६
८	३				१	४
जम्मा	४४	७४	९	२	३४	१६३

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएर ५४२ जना मध्ये स्थानीय स्तरमा व्यवसाय शुरु गर्न १६३ जनाले स्थानीय सरकार सँग व्यवसाय प्रवर्धनका लागि विभिन्न खाले आपेक्षा राखेको देखिन्छ। यसरी अपेक्षा राखेका स्थानीय स्तरमा व्यवसाय गर्ने योजना बनाएका मध्ये ४५ प्रतिशतले सहुलियत कर्जा, २७ प्रतिशतले सीप बृद्धि तालिम, २१ प्रतिशतले सम्बन्धित व्यवसायमा प्राविधिक सहयोग र ७ प्रतिशतले सामाग्रीमा सहयोगको आपेक्षा राखेको विवरण प्राप्त भएको छ।

नेपाल फर्कि आएर व्यवसाय गर्न चाहनेका लागि वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएर आएका अन्य सफल व्यवसायीहरुसँग सिकाई आदान प्रदान तथा थप उर्जा, उत्प्रेरणा समेत जगाउन आवश्यक सहजिकरण गर्न सक्ने अवसर देखिन्छ। यसको साथै कच्चा सामाग्रीको सहज उपलब्धता, सिंचाई सुविधा, अनुदान प्राप्ति, बजार ब्यवस्थापन लगायतका चुनौतीहरुमा आवश्यक सहजीकरणको अपेक्षा राखेका छन। यसलाई विस्तृत रुपमा अनुसूची ३ मा उल्लेख गरिएको छ।

खण्ड-छ

गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु

५. सुनिलस्मृति गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु तथा सुझावहरु

महत्वपूर्ण सवालहरु	महत्वपूर्ण सुझावहरु	प्रस्तावित क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी
▪ सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने व्यक्तिहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। भारत बाहेक विदेशमा कार्यरत १,३५० जना युवा मध्ये १५३ जना (५ प्रतिशत) ले सीप सिकेर गएका छन् । परिणाम स्वरुप वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुले अपेक्षा अनुरुपको तलव तथा सुविधाहरु प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैंन।	▪ गन्तव्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धि सीपको अभावले व्यक्तिहरुले कार्यथलोमा विभिन्न खाले अवहेलना खेप्नुका साथै जोखिमपूर्ण काम गर्नु परिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यी सवाल तथा समस्याहरुलाई सम्बोधनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी सीप तालिमको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरिसकेको व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरि सम्बन्धित निकायहरुसँगको समन्वयमा सीप तालिम सम्वन्धि कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु आवश्यक छ।	▪ सीप तालिकको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तारको लागि वडा कार्यालय तथा सार्बजनिक स्थालमा जानकारीमूलक होडिंङ बोर्ड राख्ने। ▪ जानकारीमूलक पर्चा पम्प्लेट विकास गरी वितरन गर्ने। ▪ वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामूलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने।	▪ वडा कार्यालय र गाउँपालिका को कार्यालय।
▪ सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया तथा गन्तव्यमुलुकको हावापानी,धर्मसँस्कृती, ट्राफिक नियम लगायतका बारेमा जानकारी नलिई वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगि,अलपत्र तथा विभिन्न खाले समस्याहरु रहेको पाइएको छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत करिब ५ प्रतिशत व्यक्तिहरुले सम्झौता बमोजिमको काम र तलब सुविधा नपाएको लगायतका समस्याहरु भोगिरहेका छन्।	▪ भारत बाहेक वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये करिव ४१ प्रतिशतले मात्र वैदेशिक रोजगारमा जादाँ आवश्यक सूचना तथा परामर्श लिएर गएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा स्थानाय स्तरमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतनाका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ।	▪ सम्भावित ठगीबाट जोगिन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतना विस्तार गर्न बस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै वडा कार्यालय तथा सार्वजानिक जानकारीमूलक होर्डिङ बोर्ड राख्ने। ▪ ठगी लगायतका विभिन्न समस्यामा परेका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, वैदेशिक रोजगार बोर्ड, कन्सुलर सेवा विभाग तथा दुतावास लगायतका निकायहरुसँग समन्वय गर्ने।	▪ वडा कार्यालय र गाउँपालिका को कार्यालय।

▪ नगरपालिका भित्र वार्षिक करिब ३५ करोड ४१ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको छ । उक्त रकमको अधिकांश हिस्सा घरखर्च,स्वास्थ्य, शिक्षा, ऋण तिर्न लगायतको क्षेत्रमा खर्च भएको पाईएको छ । यसको अलवा ५ प्रतिशत रकम बचत, २ प्रतिशत ऋण लगानी र १ प्रतिशत भन्दा कम व्यवसायमा लगानी गरेको ।	▪ व्यवसाय संचालन तथा आयआर्जनका क्षेत्रमा परिचालनको लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा बजारको अवस्था विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितमा तथ्यगत नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सकेमा चक्रिय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ ।	▪ वैदेशिक रोजगारीबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने घर परिवारका सदस्यहरुलाई वित्तिय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने । ▪ गरिबी निवारणका लागि उद्यमशिलता(मेड्पा) कार्यक्रममा आबद्ध गर्ने, नगरपालिकाको कृषि, सहकारी, महिला तथा अन्य शाखाहरुका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराई विप्रेषणलाई सदुपयोग गर्ने सीप अभिवृद्धि गर्न कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र गाउँपालिका को कार्यालय ।
▪ वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति तथा परिवारमा बेमेल,घरेलु हिंसा, आरोप लान्छाना,वृद्धवृद्धाहरु एक्लिने (सहारा विहिन) जस्ता घटना भेटिएका छन् । जसको कारणले गर्दा व्यक्ति तथा परिवारमा मनोसामाजिक समस्याहरु देखिन थालेका छन् ।	▪ समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । भौतिक निर्माण विकासका प्राथमिकताहरु केन्द्रित हुँदा यस्ता सामाजिक समस्याहरु पछि पर्दै गईरहेका छन् ।	▪ उक्त समस्यालाई समयमा नै सम्बोधन गर्नको लागि गाउँपालिका मार्फत पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरण तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा लगायतका पहलहरु योजनावद्ध रुपमा सञ्चालन हुन सके सन्तुलित विकासमा सघाउ पुगि समृद्ध समाज निर्माणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।	▪ स्वास्थ्य शाखा,वडा कार्यालय र गाउँपालिका को कार्यालय
▪ बालबालिकालाई गुणस्तरिय शिक्षा दिने(खास गरी वोर्डिङ पढाउने) वहानामा वैदेशिक रोजगारमा रहेको व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरु सदरमुकाम लगायतका शहरहरुमा बसोबास गर्दै आएको पाईएको छ ।जसले गर्दा परिवारमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्रै बस्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ ।	▪ परिवारका सदस्यहरु वैदेशिक रोजगारमा गएका कारण जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा हेरचाह तथा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन्। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहिन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २,७२३ घरधुरी मध्ये करिब ७ प्रतिशत घरधुरीका जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बसोबास गरिरहेको पाईएको छ ।	▪ स्थानीय विद्यालयहरुमा अंग्रेजि माध्यमबाट पठनपाठनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सके उक्त क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ । ▪ एक्लिएका बालबच्चा तथा जेष्ठ नागरिकहरुको लागि राहत तथा सहयोग हुने किसिममा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।	▪ शिक्षा शाखा,वडा कार्यालय र गाउँपालिकाको कार्यालय ।
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ६८ प्रतिशत अर्थात ३६८ जनाले कुनै न कुनै सीप लिएर फर्केको पाईएको छ । यसको अलवा प्रमाण पत्र नभएको तर सीप भएका व्यक्तिहरुको संख्या पनि उल्लेख्य संख्यामा पाईएको छ । उनीहरुलाई क्षेत्रगत बिज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा विकास निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृयामा महत्त्वपुर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ ।			▪ वडा कार्यालय गाउँपालिका को कार्यालय ।

▪ कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुदैँ पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुदाँ स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । यस्ता व्यक्तिहरु मध्ये ४०६ जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।	
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये १८८ जना व्यक्तिहरू विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ । यसको अलवा ३९० जना व्यक्तिहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । ▪ उनीहरुको पहलले स्थानीय स्तरमा उत्पादन वृद्धि हुनुका साथै स्वरोजगारी तथा सिर्जना महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ । उनिहरुद्धारा सञ्चालित व्यवसाय तथा उद्यमहरुलाई प्रर्वद्धनका लागि गाउँपालिका द्धारा आवश्यकतामा आधारित प्राविधिक सहयोग,अन्य सहयोग तथा अनुदान जस्तै सिचाई सुविधा विस्तार,बजार व्यवस्थापन तथा प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके महत्त्वपूर्ण सहयोग हुने देखिन्छ ।	
▪ वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ सुनिलस्मिति गाउँपालिकाको उच्च प्राथमिकतामा रहेको पाईएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरू भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरिय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ । साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनिकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ । जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै नगरपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवम् पारिवारिक\सामाजिक पूनःएकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वियन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ ।	
▪ हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा जाने क्रम बढी रहेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न ३,८०५ जना मध्ये १५ जना यस गाउँपालिका बाट अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । स्वदेशमा रोजगारीका अवसर प्रयाप्त नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भबिष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिका मा वार्षिक करिब ३५ करोड ४१ लाख विप्रेषण भित्रिएको देखिए ता पनि २ करोड ५७ लाख अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ । । जुन मनन योग्य विषय हो ।	
▪ वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृयाका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तब्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरु सवैमा वितिदै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरु (आधारभुत कानून, ट्रफिक नियम, भाषा आदी), सीप यूक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घट्ना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । विभिन्न खाले समस्यामा पनि वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको मृत्यू भई ३ देखि ५ वटा लाश काठको वाकसमा नेपाल आउने गरेको तथ्यांक वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेकोछ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या वृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि मृत्यू स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई यूवा उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस गाउँपालिका मा हाल सम्म ७ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यू तथा अंगभंग भएकाहरु मध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले वस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ ।	

५.१ तथ्यंकको सार्वजानिकीकरण, संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना

यस पार्श्व चित्रमा उल्लेखित समग्र तथ्यांक, निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको बीचमा आवश्यक छलफल गरी उचित रुपमा सम्बोधन गर्न सके पार्श्व चित्र निर्माण कार्यको उपदेयता बढ्ने कुरा निर्ववाद रहेको छ। उक्त निचोड तथा सवालहरुलाई वडा तथा स्थानीय तहमा हुने विभिन्न छलफल, बैठक तथा अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट सम्बन्धित सरोकारवाला समक्ष पुर्याउन सकिन्छ। पार्श्व चित्रलाई गाउँपालिकाले प्रकाशन गरेर वा आफ्नो वेवसाईटमा राखेर पनि गाउँपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको अवस्था वारेमा जानकारी प्रदान गर्न सक्छ। यसको साथै गाउँपालिकाले पार्श्व चित्रको निचोड तथा सवालहरुलाई समबन्धित सरोकारवालाहरुलाई आवश्यक कार्य योजना तयार गरी सम्प्रेषण गर्न सकिने छ।

यसको साथै वडा, बिषयगत समिति तथा नगर कार्यपालिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नु पुर्व पार्श्व चित्रले औल्याएका विषय तथा सवालहरुमा आवश्यक छलफल गरी यस क्षेत्रको समुचित सम्बोधनका लागि आवश्यक कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

***

खण्ड-सात

तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु

अनुसूची-१, वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		वैदेसिक रोजगारमा संलग्न रहेका घर संख्या	जम्मा वैदेसिक रोजगारमा रहेका संख्या			उमेरगत विवरण						जातिगत विवरण				
	पुरुष	महिला		पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० बर्ष	२१ देखि ३० बर्ष	३१ देखि ४० बर्ष	४१ देखि५० बर्ष	५० बर्ष माथि	जम्मा	अन्य	पहाडी जनजाति	पहाडी दलित	पहाडी ब्राम्हण क्षेत्री	जम्मा
१	१३१	३६६	४०८	४९२	५	४९७	७७	२१०	१५५	४५	१०	४९७	२५	१६३	११२	१९७	४९७
२	२१९	३८४	४९१	५७६	२७	६०३	३४	२४३	१८७	१०८	३१	६०३	२४३	१४०	१९२	२८	६०३
३	२३३	५१	२५१	२७९	५	२८४	२४	१२८	९९	२७	६	२८४		३९	५०	१९५	२८४
४	२९९	७१	३१६	३५८	१२	३७०	४२	१६०	११९	४०	९	३७०		१०८	५७	२०५	३७०
५	१७८	१९५	३३१	३४१	३२	३७३	१७	१६४	१५१	३७	४	३७३		१६१	१००	११२	३७३
६	११६	१९१	२५२	२९१	१६	३०७	१८	१३०	९८	५५	६	३०७		३	७७	२२७	३०७
७	१५९	२०८	३१२	३१४	५३	३६७	३८	१७५	१०८	३२	१४	३६७		१९३	७९	९५	३६७
८	३७८	६९	३६२	४००	४७	४४७	८३	१९८	१०१	४४	२१	४४७		२९३	८५	६९	४४७
जम्मा	१७१३	१५३५	२७२३	३०५१	१९७	३२४८	३३३	१४०८	१०१८	३८८	१०१	३२४८	२६८	११००	७५२	११२८	३२४८

वार्ड नं	वैवाहिक अवस्था						गएको देश															
	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध विच्छेद	अन्य	जम्मा	अन्य देश	अफ्रिका	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	चीन	जापान	बहराइन	मलेशिया	यू.ए.इ./दुबई	युरोप	साउदी अरब	भारत	जम्मा
१	१०९	१	३८७			४९७	२			१	१९	६			१	१	१३	७	१	३२	४१४	४९७
२	११६	५	४७४	७	१	६०३	९		३	४	८५	८	३		१	६	२८	६२	१	९८	२९५	६०३
३	५४		२२५	५		२८४	५		१	३	६३	१०	२	१	१	३	४४	२२		६३	६६	२८४
४	८१		२८३	४	२	३७०	१३	२	५	१	२१	१६	२		३	७	३६	२४	३	४४	१९३	३७०
५	४५		३२७	१		३७३	९	२		१	२९	१५	२		६		६७	२८	२	८०	१३२	३७३
६	६०		२४७			३०७			१	२	२०	२	३		१४	५	४९	२१		६६	१२४	३०७
७	५२		३१५			३६७	४			१	२७	७				६	२०	१२	१	४४	२४५	३६७
८	९६		३४४	७		४४७	२				८						५	१		२	४२९	४४७
जम्मा	६१३	६	२६०२	२४	३	३२४८	४४	४	१०	१३	२७२	६४	१२	१	२६	२८	२६२	१७७	८	४२९	१८९८	३२४८

वार्ड नं	गएको पटक						सीप सिकेर गएकाहरुको बिबरण																				
	चौथो पटक	तेश्रो पटक	दोश्रो पटक	पहिलो पटक	पाचौं पटक भन्दा बढी	जम्मा	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	केही पनि नसिकी गएका	क्लिनर	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	३	१७	२८	३४	१	८३					२३		४६४	४		१			२	१	२					४९७
२	१३	४०	६७	१८५	३	३०८	९	१	१		२		५८८			२										६०३
३	१७	५२	७७	४८	२४	२१८	३		२		३		२६५			७	१						२	१		२८४
४	१२	४४	५९	५६	६	१७७	१७	१	४		६		३३७			५										३७०
५	१	१७	२८	१९३	२	२४१	४			१	१		३५७			३		२		२	१	१	१			३७३
६	१४	३३	६०	७१	५	१८३	२		४		१		२९५			२			१		१				१	३०७
७	५	१७	४१	५३	६	१२२	१				१२	१	३४८		३						२					३६७
८			५	१२	१	१८	२		१			१	४४१			१	१									४४७
जम्मा	६५	२२०	३६५	६५२	४८	१३५०	३८	२	१२	१	४८	२	३०९५	४	३	२१	२	२	३	३	६	१	३	१	१	३२४८

वार्ड नं	हाल विदेशमा काम गरिरहेका विवरण																					आप्रवासी स्रोत केन्द्रवाट सूचना तथा जानकारी लिनेको विवरण		
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	लेबर	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा	नलिई जाने	लिएर जाने	जम्मा
१	८			२	८१		६०		२	१	२		१	४१	२३७	१	३०	२३		३	५	४९७	११	७२	८३
२	३०७	१	४	३	१३०	४	८	१	१६	३५	१	१	३	२४	२४	३	२५	८	३	२		६०३	८२	२२६	३०८
३	७२	१	२	२	६६	२	७	३	९	१८	३	१	५	५६	२	१	१६	३	८	६	१	२८४	२१८	०	२१८
४	८८	४	५		७१	६	२२	१	२७	११	११	४	६	२८	२९	२	३३		६	३	१३	३७०	१	१७६	१७७
५	४१		१	३	२५	५	९	४	१०	१८	१	२	१६	१८७	२	२०	११	५	३	२	८	३७३	२३५	६	२४१
६	५०		१	३	२१	१	११	१	१५	६			२	१६७	४	१	११	११	२			३०७	१२८	५५	१८३
७	१५		५		११४	२६		१	३८	८		१	२	१२८			१३		१०		६	३६७	१२१	१	१२२
८	३५		१		८०	६८	९		९१	२	१		७	१५	१११	६	१५		१		५	४४७	१	१७	१८
जम्मा	६१६	६	१९	१३	५८८	११२	१२६	११	२०८	९९	१९	९	४२	६४६	४०९	३४	१५४	५०	३३	१६	३८	३२४८	७९७	५५३	१३५०

वार्ड नं	सूचना लिएर गएको हो भने कुन मध्यम बाट सूचना केन्द्र पुग्नु भएको हो								घर परिवारमा विदेश जादा चाहिने डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, वीमाको कागज, मेडीकल) छाड्नेको विवरण			बैदेसिक रोजगारमा जाने माध्यम						
	अन्य बाट सुनेर	आप्रवासी स्रोत केन्द्र/उपकेन्द्र (सूचना केन्द्र)	रिटर्नी स्वयंसेवक मार्फत	रेडियो बाट सुनेर	शिक्षक तथा विधार्थी मार्फत	समुदाय अभिमुखिकरण कार्यक्रम मार्फत	सूचना तथा परामर्श नलिएर गएको	जम्मा	नछाड्ने	छाड्ने	जम्मा	आफन्त मार्फत	कन्सल्टेन्सी मार्फत	थाहा छैन	वैदेशिक रोजगार प्रतिनिधि (एजेन्ट) मार्फत	वैदेशिक रोजगार व्यावसायी (मेनपावर कम्पनी)	सरकार to सरकार मार्फत (कोरिया, इजराइल.....)	जम्मा
१	१	७१					११	८३	८१	२	८३					८३		८३
२	५७	१६१		७	१		८२	३०८	२९०	१८	३०८	१	५	१		२९७	४	३०८
३							२१८	२१८	२१८		२१८	६			१	२११		२१८
४	२	१७४					१	१७७	१७७		१७७	१		१		१७५		१७७
५		५				१	२३५	२४१	२३८	३	२४१					२३६	५	२४१
६		५२	३				१२८	१८३	१७५	८	१८३	२	१०	१		१६४	६	१८३
७		१					१२१	१२२	११६	६	१२२					१२२		१२२
८	१७						१	१८	१६	२	१८					१८		१८
जम्मा	७७	४६४	३	७	१	१	७९७	१३५०	१३११	३९	१३५०	१०	१५	३	१	१३०६	१५	१३५०

वार्ड नं	कुन वाटो भएर गएको हो				विदेश जादा तिरेको रकमको विवरण									विदेश जादा ऋण लिएको विवरण					
	थाहा छैन	नेपालको विमानस्थल (काठमाण्डौं)	भारतवाट	जम्मा	…हजार देखि १ लाख ५०	१ लाख ५१ हजार देखि २ लाख सम्म	११ देखी ३० हजार	२ लाख देखि माथि	३० देखी ५०हजार	५१ देखी ८०हजार	८१ देखी १ लाख	फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा	जम्मा	आफन्त तथा साथीभाइ	बचत समूह	बैंक	सहकारी	साहुमहाजन	जम्मा
१		८३		८३	१९	१९		१६	१		३	२५	८३	४२	१				४३
२		३०८		३०८	१२२	९१	१	५८	१	६	१५	१४	३०८					२४२	२४२
३		२१८		२१८	६१	६२	२	६४	४	८	१२	५	२१८	१८४				११	१९५
४	२	१७४	१	१७७	२९	४३	१	९५	३	२	३	१	१७७	४०		४		१०३	१४७
५		२३९	२	२४१	२२	२३		१९२			३	१	२४१	१६				२०६	२२२
६	४	१७९		१८३	७१	१३		३६	६	१६	४१		१८३	३४		१		९५	१३०
७		१२२		१२२	८	८०		३३			१		१२२	१२०			१		१२१
८		१८		१८	८	१		५		४			१८	१६					१६
जम्मा	६	१३४१	३	१३५०	३४०	३३२	४	४९९	१५	३६	७८	४६	१३५०	४५२	१	५	१	६५७	१११६

वार्ड नं	विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर						वैदेशिक रोजगारको क्रममा भएका समस्या को विवरण							वैदेशिक रोजगारमा रहँदा परिवारमा भएका समस्याहरुको विवरण					
	१२ प्रतिशत भन्दा कम	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	सो भन्दा माथि	जम्मा	अन्य	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	लामो समय देखि तलब नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम र दाम दुवै नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको तलब नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	जम्मा	अन्य कुनै घटना	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	पारिवारिक वेमेल (घरेलु हिंसा)	वालबच्चा एक्लो भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	जम्मा
१	४३					४३	५						५		५			१	६
२			१८	२२४		२४२	१	१		१	१		४	१				१	२
३	१९४	१				१९५	१			१			२	१				१	२
४		१६	१२८	२	१	१४७	६		१		१	४	१२		७	१		३	११
५				२२२		२२२							०		१				१
६	१	५	२२	१०२		१३०	६		१		२	२	११						०
७			७०	२५	२६	१२१				१६	१७		३३		१			१	२
८			१६			१६	२						२	१	१	१	२	१	६
जम्मा	२३८	२२	२५४	५७५	२७	१११६	२१	१	२	१८	२१	६	६९	३	१५	२	२	८	३०

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा गएका परिवारमा भएको दोस्रो विवाह गर्नेको विवरण		साठी वर्ष माथिका वृद्ध आमा मात्र घरमा बसेको संख्या	छोरा छोरी वोडिङ स्कुल पढाउनको लागि सदरमुकाम वा अन्य शहरमा पठाएका/ गएका विवरण				विदेशबाट पठाएको रकम कहाँबाट लिने गरेको						पोहोर सालको बैशाख देखि अस्ति चैत्र सम्ममा रेमिट्यान्स् प्राप्त भएको पटक								पोहोर सालको बैशाख देखि अस्ति चैत्र सम्ममा पठाएको पैशा (रेमिट्यान्स्) विवरण
	पुरुष	महिला		छोरा छोरी दुवैलाई	छोरालाई मात्र	छोरीलाई मात्र	जम्मा	आईएमई सेन्टरबाट	फाइनान्स कम्पनीबाट	बैंकबाट	सहकारीबाट	साथी/आफन्त बाट प्राप्त गर्ने गरेको	जम्मा	एक पटक पठाएको छ	एक पटक पनि पठाएको छैन	चार पटक पठाएको छ	तिन पटक पठाएको छ	दुई पटक पठाएको छ	पाँच पटक पठाएको छ	पाँच पटक भन्दा बढी पठाएको छ	जम्मा	
१	४		५	१	४	३	८	१२		२५६			२६८	७७	२	२२	६९	८६	१०	२	२६८	२८१४१०००
२	२		१७	२६	६	५	३७	२४७		९२		३	३४२	९	६	३३	३२	१२	४३	२०७	३४२	८७६९५०००
३	१०	२	८	३	२३	२०	४६	२०९					२०९	२७	२	४७	४९	३३	१५	३६	२०९	५१००५०००
४	१५	४	७	३	९	१०	२२	२३		२१५	१	१	२४०	२५	२	५०	९७	४८	८	१०	२४०	५३७३५०००
५	८	२	८	१८			१८	१८३	१	१			१८५	३१	३०	७	२८	७८	४	७	१८५	४१३५४०००
६	२	१	२५	२	२	५	९	६७		१		६	७४	६	१	१६	२९	१७	४	१	७४	२३९६३०००
७	५	१	६	४	१		५	१०८		१			१०९	१४	२४	१२	१८	१९	१२	१०	१०९	३१०५४०००
८	५	५	१०८	१७	३	१	२१			२३५		६	२४१	३०	३	४७	७२	५२	२२	१५	२४१	३७१५४०००
जम्मा	५१	१५	१८४	७४	४८	४४	१६६	८४९	१	८०१	१	१६	१६६८	२१९	७०	२३४	३९४	३४५	११८	२८८	१६६८	३५४१०१०००

वार्ड नं	एक वर्षभित्र प्राप्त रेमिट्यान्स्को विवरण										
	जिन्सी सम्पत्ति जोड्न	स्वास्थ्य उपचार खर्च	ऋण तिर्न	घर बनाउन खर्च	जग्गा खरिद खर्च	शिक्षा खर्च	ऋण लगानी	व्यवसाय शुरु	घर खर्च तथा खानपान	बचत	जम्मा
१	३७२५०००	१७९६०००	९३७५०००	०	०	१४६७०००	०	५००००	४९०५०००	६८२३०००	२८१४१०००
२	४०४०००	९०७२०००	३५८३९०००	५५२००००	८०००००	१२६८३०००	९१००००	२८००००	१९१२७०००	३०६००००	८७६९५०००
३	१५२१०००	२८३२०००	२६४८४०००	७६००००	२४८००००	४८५५०००	७००००	०	१०५३२०००	१४७१०००	५१००५०००
४	२२५३०००	४२३७०००	२७४८४०००	६९७५०००	३२६००००	४९५५०००	७५०००	४२००००	२९११०००	११६५०००	५३७३५०००
५	४९००००	२०२५०००	२७४१९०००	३१६००००	३४००००	१२६५०००	२३४५०००	१००००	३८६५०००	४३५०००	४१३५४०००
६	२६१०००	२१४१०००	११५६९०००	६६००००	०	५४००००	१४५००००	०	१८३७०००	५५०५०००	२३९६३०००
७	१०५०००	२९६००००	२१३३५०००	२११००००	२०००००	२१८००००	१४०००	५००००	२०८००००	२००००	३१०५४०००
८	१५४५०००	२६५५५००	२२३४३०००	२५४६०००	०	२०८७५००	१९९००००	४६२०००	३२५५०००	२७००००	३७१५४०००
जम्मा	१०३०४०००	२७७१८५००	१८१८४८०००	२१७३१०००	७०८००००	३००३२५००	६८५४०००	१२७२०००	४८५१२०००	१८७४९०००	३५४१०१०००

वार्ड नं	प्राप्त रेमिट्यान्स् को देशगत विवरण													
	अन्य देश	अफ्रिका	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	चीन	जापान	बहराइन	मलेशिया	यु.ए.इ./दुवई	युरा◌ेप	साउदी अरब	भारत
१	१५००००				२४३००००	६९००००			२०००००	२३००००	१८४००००	९०००००	११००००	४५४००००	१७०५१०००
२	१७९००००			१२०००००	२३८१००००	२४१००००	५०००००		३०००००	२११५०००	३७०००००	१४६०७०००		२६०३००००	११२३३०००
३	२९०००००		७०००००	७५००००	१५०७७०००	१३६००००		५०००००	७०००००	९०००००	७९८३०००	३८६००००		१३७७४०००	२५०१०००
४	३७८५०००	६०००००	११०००००	१७००००	५५५५०००	२२०००००	७४००००		८०००००	१०६००००	४९७००००	५४७२०००	१४४००००	११५७२०००	१४२७१०००
५	१२०००००	४८००००			५८३५०००	२२६००००	८०००००		७२००००		७९८२०००	३०५००००		१३३२५०००	५७०२०००
६			७०००००	६०००००	२६९००००	५०००००	५०००००		३२०००००	५०००००	३६७००००	१८०००००		८१५५०००	१६४८०००
७	२०००००			१६००००	७५९५०००	२१३००००				१०८५०००	३५४९०००	४६६००००		११५२००००	१५५०००
८	१२८००००				३५३६०००						७५९०००	८०००००		७०००००	३००७९०००
जम्मा	११३०५०००	१०८००००	२५०००००	२८८००००	६६५२८०००	११५५००००	२५४००००	५०००००	५९२००००	५८९००००	३४४५३०००	३५१४९०००	१५५००००	८९६१६०००	८२६४००००

वार्ड नं	बचत गर्नु भएको छ भने कहाँ गर्नु भएको छ					विदेशको कमाईले घडेरी किन्नु भएको छ?				
	फाइनान्समा	बैंकमा	सहकारी	स्थानीय समूहमा	जम्मा	अन्य	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	जम्मा
१		२०४			२०४					०
२	१९	३८	३	२२	८२	१	१			२
३		११	१	१	१३					०
४		१५	१५	१८	४८		६		५	११
५			३	५	८	२		१	२	५
६		३३		३	३६	२			१२	१४
७		१			१	४				४
८		६			६					०
जम्मा	१९	३०८	२२	४९	३९८	९	७	१	१९	३६

वार्ड नं	बसाइ सरेर जाने योजना भएको संख्या				हाल तपाई अर्थात तपाईको परिवारले कृषि पेशा गर्दै हुनुहुन्छ		यदि कृषि पेशा गरि रहनु भएको छ भने तपाईहरुले उत्पादन गरेको कमाइले कति महिना खान पुग्छ			
	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	जम्मा	छ	छैन	३ देखि ६ महिना	६ देखि ९ महिना	९ देखि १२ महिना	कृषि नै गर्दनौ। करेशाबारीमा तरकारी फलफुल मात्र छ।
१				०	४९५	२	४७२	२०	५	
२	१			१	५७९	२४	२६१	२०९	१११	२२
३				०	२८२	२	२८२		१	१
४	१		३	४	३५०	२०	३२५	२०	९	१६
५		१	२	३	३५३	२०	३६६	३		४
६			८	८	२९२	१५	२१६	७०	९	१२
७				०	१७५	१९२	१६१	२०		१८६
८	३		२	५	३७२	७५	२९७	६७	६	७७

जम्मा	५	१	१५	२१	२८९८	३५०	२३८०	४०९	१४१	३१८

अनुसूची-२: अध्ययनमा विदेश गएका व्यक्तिहरुसंग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा परिवार संख्या			वैदेसिक रोजगारमा संलग्न रहेका घर संख्या	जम्मा अध्ययनमा रहेका संख्या			जातिगत विवरण					गएको देश				ऋण लिएको हो भने कहाँवाट लिनुभयो			
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा		पुरुष	महिला	जम्मा	अन्य	पहाडी जनजाति	पहाडी दलित	पहाडी ब्राम्हण क्षेत्री	जम्मा	अन्य	अस्ट्रेलिया	जापान	जम्मा	आफन्त साथीभाइ	बैंक	साहु महाजन	जम्मा
१	१				०	१		१	१				१	१			१	१	१			१
२	५	९			०	१४	७	७	१४	०	१	१	१२	१४	२	२	१०	१४		१	१०	११
जम्मा	६	९	०	०	०	१५	७	८	१५	०	१	१	१३	१५	२	२	११	१५	१	१	१०	१२

वार्ड नं	अध्ययनमा जादा तिरेको रकमको विवरण		कसरि व्यवस्थापन गर्नु भयो				विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर					अध्ययन संगै रोजगारी पनि गर्नु भएको छ कि छैन ?		
	रकम	जम्मा	आफ्नै स्रोत	ऋण सापटी लिएर	सम्पति बेचेर	जम्मा	१२ प्रतिशत	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९ देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	जम्मा	छ	छैन	जम्मा
१	१५०००००	१५०००००		१		१	१				१		१	१
२	२४२०००००	२४२०००००	२	११	१	१४		१	१	९	११	६	८	१४
जम्मा	२५७०००००	२५७०००००	२	१२	१	१५	१	१	१	९	१२	६	९	१५

अनुसूची-३ : वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका घरधुरी संख्या	जम्मा वैदेसिक रोजगारबाट फर्किएर आएका संख्या			उमेरगत विवरण						वैवाहिक अवस्था				
	पुरुष	महिला		पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	जम्मा	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध विच्छेद	जम्मा
१	२१	२१	३९	४२		४२	४	१८	१२	६	२	४२	८		३४		४२
२	३६	१९	५४	५४	१	५५		२२	२५	७	१	५५	४		५१		५५
३	६६	१५	७६	७९	२	८१		३५	३२	१३	१	८१	७	१	७२	१	८१
४	३८	८	४४	४५	१	४६		१९	२३	४		४६	१		४५		४६
५	४३	३३	७३	७५	१	७६		१९	३५	२१	१	७६	१		७५		७६
६	१९	१७	३४	३६		३६		११	२०	५		३६	२		३४		३६
७	५७	५७	१०४	११०	४	११४	५	५५	४०	९	५	११४	११		१०३		११४
८	८४	८	८३	८७	५	९२	३	४७	२४	१७	१	९२	६		८४	२	९२
जम्मा	३६४	१७८	५०७	५२८	१४	५४२	१२	२२६	२११	८२	११	५४२	४०	१	४९८	३	५४२

वार्ड नं	काम गरेको अवधी						जातिगत विवरण					के कारण ले फर्किनु भयो							
	१ वर्ष सम्म बसेको संख्या	२ वर्ष सम्म बसेको संख्या	३ वर्ष सम्म बसेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बसेको संख्या	६ महिना सम्म बसेको संख्या	जम्मा	अन्य मधेशी	पहाडी जनजाती	पहाडी दलित	पहाडी ब्राह्मण	जम्मा	अन्य	कम्पनी टुट्र	कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	मेडिकल फेल भएर	राजिनामा दिएर परिवारसँग रहन	सम्झौता सकिएर	स्वास्थ्य समस्या भएर	जम्मा
१	१९	९	३		११	४२	५	९	१७	११	४२		१६			३	२०	३	४२
२	४	१२	६	३१	२	५५	३३	८	११	३	५५	६	१०	१		१६	२०	२	५५
३	९	२५	७	३३	७	८१		११	६	६४	८१	२२	८	३	१		४२	५	८१
४	१३	१०	४	९	१०	४६		१४	५	२७	४६	३	१०	२		१	२८	२	४६
५	६	२६	१७	१९	८	७६		४२	२२	१२	७६	३	६	५	१	४	५५	२	७६
६	७	८	६	१३	२	३६			५	३१	३६	४	२	५			२२	३	३६
७	७६	२३	३	६	६	११४		६५	१८	३१	११४	२	१७	२			९०	३	११४

८	६	३३	९	३६	८	९२		६८	१३	११	९२	७५	६		१		४	६	९२
जम्मा	१४०	१४६	५५	१४७	५४	५४२	३८	२१७	९७	१९०	५४२	११५	७५	१८	३	२४	२८१	२६	५४२

वार्ड नं	**फेरी विदेश जाने सोंचमा हुनुहुन्छ**		**गएको देश**														**आजभोली के गर्दै हुनुहुन्छ**								
	अब नजाने	जाने सोंचमा छु	अन्य देश	अफ्रिका	ओमान	कतार	कुवेत	चीन	जापान	बहराईन	भारत	मलेशिया	यु.ए.ई./दुबई	युरोप	साउदी अरब	जम्मा	विदेश जानलाइ कुरिरहेको	अन्य व्यवसाय गरिरहेको	कृषि पेशा गरिरहेको	जागिर गरिरहेको	पशुपालन पेशा गरिरहेको	बेरोजगार रहेको र जागिरको खोजि गरिरहेको	स्वरोजगार गरिरहेको	होटल व्यवसाय गरिरहेको	जम्मा
१	१०	३२				२					३८		१		१	४२	११		१			२४	६		४२
२	२१	३४	१			१७	४		१	१	१	४	१०		१६	५५	२४	२	२०	१	१	६		१	५५
३	१५	६६	१		१	२०	४	३			६	१०	२०		१६	८१	२		६४		१३	१		१	८१
४	६	४०	१	१	१	६	३				१८	३	६		७	४६	८	४			२		३१	१	४६
५	३१	४५	१			२५	३			१	१	७	४	१	३३	७६	२२	८	८	४	१	२८	५		७६
६	५	३१			१	८	१		१			१२	६		७	३६	२८		१	२		५			३६
७	३७	७७			२	११	५			१	७१	३	४		१७	११४	१०		१			१०३			११४
८	२४	६८				१७	४				६२		२		७	९२	३९	७	१		२	४३			९२
जम्मा	१४९	३९३	४	१	५	१०६	२४	३	२	३	१९७	३९	५३	१	१०४	५४२	१४४	२१	९६	७	१९	२१०	४२	३	५४२

वार्ड नं	**सिप सिकेर जानु भएको थियो**															**सिप परिक्षण बारे जानकारी हुने संख्या**			
	अन्य	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	ड्राइभर	थिएन	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	जम्मा	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन अब गराउने सोंचमा छु	जम्मा
१				२		२		३६		१			१		४२	३२	८	२	४२
२	३		१				२	४९							५५	३	२४	२८	५५
३		१	१	२			२	७१	१			२		१	८१		३	७८	८१
४	२			१			१	४१			१				४६	३६	५	५	४६
५	३		१				१	७०			१				७६			७६	७६
६	१							३५							३६	१	१३	२२	३६
७	१			३			१	१०८				१			११४		१	११३	११४
८	२		१	१	२		३	७७	२	१				३	९२	८	२	८२	९२

जम्मा	१२	१	४	९	२	२	१०	४८७	३	२	२	३	१	४	५४२	८०	५६	४०६	५४२

वार्ड नं	विदेशमा रहँदा सिकेको सीप																				
	विदेशमा रहँदा सिकेको सीप	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	थिएन	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१				१	११		३				२		१		२०	१	२	१				४२
२	२३		२	२	४			१	१	७	१	१	४	४			१	१	२	१		५५
३	४२		२	२	१०		१			४	४			४	१		३		४	३	१	८१
४	१४	२	१		८		२		४	४		१		३		२	१		२	२		४६
५	१२	१		३	२	२	१			५	७	२	१	३३		१			३	१	२	७६
६	१०	१		३		१	३	१		१	१		१	२	१		२	२	५	१	१	३६
७	२०		३	१	२४	२१			१९	४	३	३		५			२		९			११४
८	२७				१५	१३	१		७	१	८			३	१३				३		१	९२
जम्मा	१४८	४	८	१२	७४	३७	११	२	३१	२६	२६	७	७	५४	३५	४	११	४	२८	८	५	५४२

वार्ड नं	सिप परिक्षण बारे जानकारी हुने संख्या				विदेशवाट कति पैसा बचाउन् भएको छ	विदेशवाट फर्के पछि कुनै व्यवसाय गरिरहनु भएको छ		व्यवसाय गरिरहेका व्याक्तिको संख्या								
	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन अव गराउने सोंचमा छु	जम्मा		छ	छैन	अन्य	कुखुरा पालन	कृषि तथा पशुपालन	गाईपालन	तरकारी खेती	बंगुरपालन	बाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय
१	३२	८	२	४२	३१२००००		४२									
२	३	२४	२८	५५	१३७००००	६	४९	२	१						२	१
३		३	७८	८१	१०९४२०००	७७	४	३		७२					१	१
४	३६	५	५	४६	४०००००	५	४१	३						१		१
५			७६	७६	१४३००००	९	६७	१	१	३	१			३		
६	१	१३	२२	३६	५५००००	१	३५		१							
७		१	११३	११४	९८७५०५१८०	१	११३			१						
८	८	२	८२	९२	१८५०२५४	८	८४	१	१			१	४	१		

जम्मा	८०	५६	४०६	५४२	१००७१६७४३४	१०७	४३५	१०	४	७६	१	१	४	५	३	३

वार्ड नं	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति लगानी गर्नु भएको हो	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति जनालाई रोजगारी दिनु भएको छ	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने वार्षिक कति आम्दानी गर्नु हुन्छ	व्यवसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कुनै निकाय, स्थानीय सरकार सँगको अपेक्षा						
				तालिम	त्यस्तो खास छैन	नगद सहयोग /सहुलियत कर्जा	प्रविधि सहयोग	व्यावसाय दर्तामा छुट	सामग्री सहयोग	जम्मा
१				९	७	२५	१			४२
२	१०५००००	४	२९५०००	६	७	३७			५	५५
३	११६००००	१	१०४००००		८१					८१
४	१३६००००	०	४०००००	१	४४				१	४६
५	८७५०००	०	२५०००	६	६३	६		१		७६
६	२०००००	०	०	१	३१	४				३६
७	५००००	०	२००००	१८	५८	२	८	१	२७	११४
८	४०५०००	०	१८००००	३	८८				१	९२
जम्मा	५१०००००	५	१९६००००	४४	३७९	७४	९	२	३४	५४२

वार्ड नं	व्यावसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कस्ता खालका अप्ठ्याराहरु छन्										विदेशवाट फर्के पछि केही गर्नु भएको छैन भने अव के गर्ने योजना छ				यदि व्यवसाय शुरु गर्ने योजना छ भने कुन व्यवसाय गर्ने योजना छ						
	अनुदान	अन्य	कच्चा सामग्रीको कमी	केहि व्यावशाय गरेको छैन	तालिम	त्यस्तो अप्ठ्यारो छैन	प्रविधिक सहयोगको कमी	बजार व्यावस्थापन	बजेटको अभाव	सिचाई	अन्य	व्यवसाय शुरु गर्ने	सीप तालिम सिक्ने	जम्मा	अन्य	कुखुरा पालन	यहि रोजगार गर्ने	बंगुरपालन	वाख्रा पालन	होटल व्यवसाय	जम्मा
१	१			१०	५	४	१	१	२०		१	१२	२९	४२		१		१	१०		१२
२				४६			१	६		२	४६		३	४९							०
३				८१							४			४							०
४	१	१		३९	१	४					३२	१	८	४१			१				१
५				६२	५			५	३	१	५२	४	११	६७	१				३		४
६	१			३३	१				१		२८	३	४	३५		१			२		३
७	१०		१	४५	१०		१४	२	४	२८	१०९	२	२	११३	१					१	२
८				८५	३			२	१	१	६१		२३	८४							०

जम्मा	१३	१	१	४०१	२५	८	१६	१६	२९	३२	३३३	२२	८०	४३५	२	२	१	१	१५	१	२२

वार्ड नं	यदि सीप सिक्ने योजना छ भने कुन सीप तालिम सिक्ने योजना छ													
	अन्य	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	ड्राईभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेकरी	वेल्डर	व्यावसायीक सीप सम्बन्धि तालिम	स्काफफोल्डिङ	स्टिल फिक्चर	जम्मा
१				२७			१			१				२९
२	१	२												३
३														०
४		२	१	१	१					१		१	१	८
५			१				२	६		१			१	११
६					१		२	१						४
७		१					१							२
८	५	१	१		२	१	२	४	१		२	३	१	२३
जम्मा	६	६	३	२८	४	१	८	११	१	३	२	४	३	८०

बैदेशिक रोजगारी सम्वन्धि महत्वपुर्ण जानकारीहरु

वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेको अवस्थामा के गर्ने ?

वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेपछि वैदेशिक रोजगार विभगको वेवसाइट www.dofe.gov.np मा गई वैदेशिक रोजगारीको खोजीबाट महिला वा पुरुषका लागि सम्वन्धित देश र पेसा अनुसार काम, तलव र कामदारको विवरणका सथै रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) को सम्पर्क हेर्न सकिन्छ र आफ्नो योग्यता अनुसारको कामको तयारी तथा छनौट गर्न सकिन्छ।

सीप तालिम

वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा अनिवार्य रुपमा सीप तालिम लिनु पर्दछ । सीप तालिम लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा हुने फाईदाहरु:-

- तलव तथा सुविध वढी पाउन सकिन्छ र सुरक्षित भईन्छ।
- काम गर्न सहज हुन्छ र काममा सम्मान प्राप्त हुन्छ। जसले गर्दा कामदारको वृत्ति विकासमा सहयोग पुग्दछ । स्वदेश फर्केर पनि सीपको सदुपयोग गर्न सकिन्छ।
- सीप तालिम नलिईकन नक्कली प्रमाण पत्र लिनु हुँदैन, सीप सहितको सक्कली प्रमाण पत्रले मात्र विदेशमा काम गर्नलाई सहयोग गर्दछ।

उपलब्ध नि:शुल्क सीप तालिमहरु: वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुले नि:शुल्क सीप तालिमहरु समेत उपलब्ध गराउँछन्| त्यस्ता तालिमहरु बारे विभिन्न माध्यम जस्तै : आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) , वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा श्रम कल सेन्टर (११४१) बाट थप जानकारी लिन सकिन्छ।

श्रम स्वीकृति

- विदेशमा काम गर्न जाँदा भिजिट भिसामा जानु हुँदैन । अनिवार्य रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर मात्र विदेशमा काम गर्न जानु पर्दछ।
- श्रम स्वीकृति लिएपछि वैदेशिक रोजगार बढी सुरक्षित हुन्छ। समस्या परेका बेला उद्धार, बिमा र आर्थीक सहायता पाउन सकिन्छ। (श्रम गर्दा कल्याणकारी कोषमा बुझाईने रकमले कामदारलाई अप्ठ्यारो परेका बेला आर्थिक सहायताको हकदार बनाउँछ)।
- श्रम स्वीकृति बिनाको वैदेशिक रोजगार असुरक्षित मात्र होईन गैर कानुनी पनि हुन्छ।
- श्रम स्वीकृति अनलाईनबाट गरिन्छ र अनलाईन फारम भर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्डलाई सुरक्षित र गोप्य राख्नु पर्दछ। श्रम स्वीकृतिको युजर आइडी भनेको तपाईंको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्वर हो।
- श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुन: श्रम स्वीकृति लिन वा कानुनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ।
- श्रम स्वीकृतिसँग सम्बन्धित कामहरु प्रदेशस्थित श्रम कार्यालयहरु र व्यक्तिगत तथा पुन:श्रम स्वीकृतिको प्रक्रिया स्थानीय स्तरमा रोजगार सेवा केन्द्रहरु मार्फत पनि हुन्छ । श्रम स्वीकृतिबारे थप जानकारी वैदेशिक रोजगार विभागको हटलाइन नम्बर +९७७—९८५१३३४१०८ बाट पनि लिन सकिन्छ।
- वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपालीहरुले अब मासिक २ हजार दुई रुपैयाँ जम्मा गेरर सामाजिक सुरक्षा कोषमा सहभागी हुन पाउँछन्। श्रम स्वीकृति

	वा पुनः श्रम स्वीकृति लिंदा आफैं सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध भईन्छ।
भरपाई तथा प्रमाण 	▪ नेपाल सरकारवाट स्वीकृति प्राप्त वैदेशिक रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) लाई मात्र राहदानी र पैसा दिनुपर्छ। ▪ पैसा दिंदा बैंक वा वित्तीय संस्था मार्फत कारोवार गरि त्यसको स्क्रिन सट, मेसेज वा स्टेटमेन्ट राख्नु पर्छ। ▪ राहदानी दिएको वा अन्य तरिकाबाट कारोवार भएको छ भने पनि, त्यसको भौचर, रसिद, भरपाई, तमसुक वा प्रमाण अनिवार्य लिनु पर्छ। ▪ काम तथा तलव फरक परेमा वा ठगीमा परिएमा क्षतिपूर्ति लिन वा न्याय पाउन रसिद वा भरपाईले प्रमाणको काम गर्छ। ▪ साथै, वैदेशिक रोजगारीको क्रममा स्वदेशमा व विदेशमा कोही ठगी तथा अप्ठ्यारोमा पर्नु भएको छ भने सहजीकरण/सहयोगका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयका लागि आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) वा श्रम कल सेन्टरमा सम्पर्क गर्नु होला।
कागज पत्रको सुरक्षा 	▪ सवै कागज पत्रहरु (जस्तै:, पासपोर्ट, भिसा, सम्झौता-पत्र, रकम तिरेको भरपाई, बिमाको कागजात, मेडिकल रिपोर्ट, श्रम स्वीकृति गरेको कागजात) सुरक्षित राख्नु पर्छ। ▪ श्रम स्वीकृति गर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्ड (User ID and Password) पनि सुरक्षित राख्नु पर्छ। ▪ पुन: श्रम स्वीकृतिका लागि युजर आइडी र पासवर्ड (User ID and Password) आवश्यक हुन्छ। तपाईको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्वर नै श्रम स्वीकृतिक लिंदाको युजर आइडी (User ID) हुन्छ। ▪ त्यसैले आफु र आफ्ना परिवार सदस्या संग पासपोर्टको कपी वा पासपोर्ट नम्बर र अनलाईन श्रम गर्दा प्राप्त हुने पासवर्ड हुन अत्यावश्यक छ। श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुन: श्रम स्वीकृति लिन वा कानूनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ।
नेपालको विमानस्थल प्रयोग 	▪ वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफ्नै देशको विमानस्थलबाट मात्र जानु पर्दछ। ▪ भारत तथा अन्य देशको विमानस्थल प्रयोग गर्दा ठगीमा वा अलपत्रमा पर्ने सम्भावना हुन्छ। ▪ अन्य मुलुकको विमानस्थल प्रयोग गरी जानुनैपरेमा पनि वैदेशिक रोजगार विभागबाट अनिवार्य रुपमा श्रम स्वीकृति लिनु पर्दछ।
सहयोगी संस्थाहरु	▪ वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफु जान लागेको मुलुकमा रहेको नेपाली दुतावास, श्रम सहचारी तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरुका बारेमा जानकारी राख्नुपर्छ। ▪ सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना लिएर जानुपर्छ। सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना भएमा समस्या परेका वेला आवश्यक सहयोग लिन सहज हुन्छ। ▪ सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, वैदेशिक रोजगार बोर्ड , वैदेशिक रोजगार विभागको वेवसाइट तथा फेसबुक पेज र श्रम कल सेन्टरबाट पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ। ▪ वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपाली श्रमिकको लागि नि:शुल्क टेलिमेडिसिन

	सेवा उपलब्ध छ । सार्वजनिक बिदा बाहेक अन्य दिनहरुमा विदेशबाटै भाईबर, इमो तथा ह्वाट्सप (+९७७–९८५१३४५७०१ र ९८५१३४५७०२) मार्फत सम्पर्क गरी स्वास्थ्य समस्यामा परामर्श लिन सक्नुहुन्छ।
महिलाका लागि उपयोगी जानकारी	अनुमतिप्राप्त रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर) मार्फत साइप्रस र जोर्डन जान बाहेक घरेलु कामको लागि जान सरकारले रोक लगाएको छ । तर अन्य देशहरुमा पहिलेदेखी नै घरेलु श्रमिकका रुपमा काम गरिरहेका तर सरकारी बन्देजको कारण बिदामा समेत घर नफर्केका श्रमिकले पुनः सोहि घरमा काम गर्न जान चाहेमा पुनः श्रम स्वीकृति लिन पाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले गरेको छ। ▪ नेपाल फर्केर श्रम गर्न चाहने नेपाली श्रमिकले आफू कार्यरत देश स्थित नेपाली राजदुतावासमा गएर दुतावासले उपलब्ध गराउने अनुसूची ८ फारम भर्नुपर्दछ। फारम भर्न ▪ केही शुल्क लाग्छ। भरेको अनुसूची ८ फारम दुतावासले प्रमाणित गरेर श्रम कार्यालयमा पठाएको हुनुपर्छ। ▪ घरेलु श्रमिकका रुपमा कार्यरत रहेकाहरुले पुनःश्रम स्वीकृति लिनका लागि सम्बन्धित देशबाट पनि प्रक्रिया गर्न सक्छन् । यसको लागि रोजगारदाता (कफिल) को आइडी, तलब, भत्ता लगायतका अन्य सेवा सुविधा खुलेको करार सम्झौता पत्र र स्वघोषणा पत्र पनि पेश गर्नुपर्छ। ▪ काम गरिरहेको घरसंगको करार सम्झौता आवश्यक पर्छ। ▪ घरेलु कामदारको रूपमा विदेश जाँदा अधिकांश कामहरू विद्युतीय उपकरणहरूबाट गर्नुपर्छ । तसर्थ विद्युतीय उपकरणहरू सञ्चालन गर्ने सीप सम्बन्धी ३० दिने तालिम अनिवार्य लिनुपर्दछ। ▪ महिलाको हकमा पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिँदा आफूले तिरेको शुल्क वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट शोधभर्ना (फिर्ता) पाइन्छ। ▪ घरेलु कामदार विदेश पठाउने रोजगार व्यवसायीले गन्तव्य मुलुकमा कामदार पठाए बापत रोजगारदाताबाट पहिले नै कमिसन लिइसकेका हुन्छन्। त्यसैले, घरेलु काममा जान कुनै पनि प्रकारको शुल्क वा रकम बुझाउनु पर्दैन
वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि थाहा पाउनु पर्ने केही कानुनी कुराहरु	गन्तव्य मूलुकमा पुगे पश्चात स्वास्थ्यको कारणबाट अयोग्य भई नेपाल फर्किनु परेमा नेपाल आएको मितिले ९० दिन भित्र क्षति पूर्तीको लागि वैदेशिक रोजगार विभार वा बोर्डमा निवेदन दिनु पर्दछ। त्यसका लागि गन्तव्य मुलुकमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्दाको स्वास्थ्य प्रतिवेदन र आफू विदेश जाँदाका सम्पूर्ण कागजातहरु पेश गर्नु पर्दछ। ▪ श्रम स्वीकृतिको अवधि भित्र दुर्घटनामा परेमा वा मृत्यू भएमा वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्वन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सकिन्छ । वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायताको लागि सम्वन्धित स्थानीय तह मार्फत उजुरी दिन सकिन्छ। ▪ करार अवधिमा वा करार अवधि समाप्त भएको ऐक वर्ष भित्र कुनै कारणले श्रमिकको मृत्यू वा अंगभंग वा गम्भिर प्रकृतिको बिरामी भएमा आर्थिक सहायता पाईन्छ । त्यसकोलागि स्वदेश फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र निवेदन दिई सक्नु पर्दछ। ▪ गन्तव्य मुलुकमा हुँदा दुर्घटनामा परी वा बिरामी भई उपचार गराउँदा डाक्टरको पुर्जी, औषधी किनेको बिल र उपचारसँग सम्वन्धित अरु कागज पत्रहरु पनि सुरक्षित राख्नु पर्दछ । नेपाल फर्केपछि वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्वन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त

	गर्न सजिलो हुन्छ। ▪ गन्तव्य मुलुकमा काम गर्दा कम्पनी, काम, तलब वा अन्य सेवा सुविधा फरक परेमा नेपाल फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र वैदेशिक रोजगार विभागमा उजुरी गर्न सकिन्छ । त्यसका लागि आफुसँग भएका कागज पत्रहरु सुरक्षित राख्नु पर्दछ। ▪ वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि ठगी मुद्दामा सम्बन्धित जिल्ला स्थित प्रमूख जिल्ला अधाकरी समक्ष पनि उजुरी दिन सकिन्छ। ▪ नेपालमा भएका ठगीका लागि उजुरीको हद म्याद हुँदैन। ▪ वैदेशिक रोजगारीको नाममा हुने मानव वेचबिखन सम्बन्धि उजुरी नेपाल प्रहरी समक्ष दिनु पर्दछ।

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्रको लागि तथ्यांक लिने गणकहरुको विवरण

वडा नं.	गणकको नाम	कैफियत
१	उमित्रा घर्ती मगर	
२	कैलाश घर्ती	
३	दलराम घर्ती	
४	देबेन्द्र कुमार थापा	
५	पुर्णीमा घर्ती मगर	
६	बसन्त बि.क.	
७	बिमला बुढाथोकी	
८	बिरेन्द्र पुन	